

Год. V.
God.ДУБРОВНИК,
DUBROVNIK,

30.

ноцембра
novembra 1906.Бр. 14.
Br.

ĐENEVRIJA.

Pilarska pripovijest

pok. Mata Vodopića.

(nastavak)

Uredio Dum Vice Medini. Čilipi.

XII.

Kada Orsat, ostavivši prijatelja Vlaha, dođe doma da objeduje, malo vremena po objedu oćutje neko trganje, neko zlo stanje, koje napredujući bez prestanka usilova ga da se složi u postelju sa žestokom glavoboljom. Svu noć ni časa nije usnuo i jedva zore dočekaao da pošalje po liječnika. Hiđa, obiteljski mu liječnik, ne može da nađe sutuka glavobolji, nemoć napreduje. Uznemireni roditelji zovu u pomoć Stulića, pa i Radića. Vijeća se, kuša se jednijem lijekom, drugijem lijekom: sve zaludu; dok nakon desetak dana objavi se ona ognjica koja udarajući na živce onesviješta nemoćnoga i grob mu rastvara. Sva vrlost Hiđina i Stulićeva htjela se je da jedva jedvice odoli tako krutoj nemoći, i to nakon mjesec dana izućege* nastojanja. Ne pitaj u to vrijeme za muku i žalost rastuženijeh roditelja. Ono smrtno prědanje od dana do dana poradi onoga što se ima dogodit, ono neizgovorljivo stanje među životom i smrti njihova jedinca, bijaše one poštene starce dovelo do konca života; ne mogahu već ni plakati, bijaše im suza presušila. Svako ufanje u liječnike izgubili, jedino što još ne bijahu ono u Boga, koga neprestano vapijahu onijem srcem kojijem samo znadu vapiti ucvijeljeni roditelji, kad mole za zdravlje na smrt bolesnoga svoga jedinoga sina.

* Izučí, a, e. Stara riječ koja se još povlači u Dubrovniku (od iz-sušti) = izvrstan. (Op. ur.).

Kad nakon mjesec dana takoga stanja Hida im navijesti da je Orsat van pogibije, dobrijem starcima povrati se život, poput svijeće koja je da se udune, kad joj dodaš malo ulja. Nu im i ta radost ne bi dopuna, er akoprem bônik izbjegne smrtnoj pogubi, do cijela ne ozdravi, er ili slabost ili trganje ili raznovrsna ljekarija koju složi u se, ili kakva ina nedaća, ne zna se, vrže ga nakon malo dana na grozničavu pošalinu, te ga tresla, manje više, gotovo dva mjeseca dana.

Ištom prijatelji Orsatovi uzaznaše za njegovu nemoć, ne bješe dana što ne prilažahu da upitaju za njega i da razgovore tužne roditelje; a kad paka nastane bolji i dopuste liječnici, ulazili bi k Orsatu željni da ga vide i da; koliko bijaše moguće, odlanu mu dugotrajnost one zlosretne pošaline.

Među tijem prijateljima, to se zna, bijaše i Vlaho. Pritr-kivao je s prva više krati na dan da upita u kakvu biću nalazio se je nemoćnik; nu kad se ovaj bijaše malahno okrijepio i mogaše se k njemu ulaziti, Vlahovi pohodi ne bijahu tako česti: svaki drugi, a kadgod i treći dan, i to baš ne bi se vele zadržao s njime.

Kada se prvi put vidješe, izgriše se, izljubiše se baš kô pravi prijatelji, ganuti, a da riječi ne zavrgoše. Prvi koji progovori bi Vlaho:

— O moj Orsate! zavapi, ko bi mi bio igda rekô, kad smo se šetali onu nedjelju prid objed, da o dlaci nije bila naj zadnja naša zajednička šetnja!... Prestane, pak zaglédajući se u nj, slijedi: Bogu hvala, sad si mi bolji, pa ne? već nema straha, da će se ona grdna nemoć povratiti, je li?

— Ne znam ništa — odjavi Orsat — bolji sam s pomoći božijom; sada red mi je da se čuvam. Od ostaloga, Bogu u ruke!

— Ma reci mi što ti je bilo? Kako si se to razbolio sve u jedan put? Kad si doma otišô, ništa se nijesi tužio, bio si zdrav, veseo...

— O moj Vlaho, pusto zlo kad hoće brzo dođe! Kako sam se razbolio ne znam ni sâm. Došô sam doma zdravo, objedovô sam, ako hoj, i dobro; ništa nijesam ćutio do prid četiri po podne. Tad, kô da si me udario mlatom po mozgu, zavije mi se svijest, uhati me nekakva žas, kako da će mi se nešto dogodit, zaboli me glava, i složio sam se u odar, de evo

me i sada. Istina, vele liječnici, da sam prikuturisô, da se sada radi o okrijepljenju, ali ja znam naj bolje kakav se ćutim. Nešto mi na nos dava, da ćemo poći sasvijem u dugo.

— Dà, nemoj sad misliti o temu. Kad si već silu pribolio, ufaj da ćeš na svrhu ozdravit. Ako si u jedan put grohnuo u postelju, ne možeš u jedan put iz nje ustati. Dlaku po dlaku nemoć se izvlači.

— Znam, brate, a baba Klara po vas dan mi to predika,* ali... ali — doda posmijehljivo Orsat.

— Baba Klara, dobra baba Klara! vele ti je suzà izlila u ovo vrijeme! Kad gôd bi došô da pitam za te, sved bi je našô oplakanu.

— Biće, tužnica, bit! Pripovidjela mi je majka, er ja ne znam ništa što se od mene onda činilo, da baba Klara dnevom i noći bila je oko mene, nikomu nije dala staviti ruke. Ona bi mi promijenjivala vižigante,** ona mokre krpe stavljala na glavu, pitala, prala, čistila, u jednu riječ opet me babovala kako da sam imô dva godišta. Onakijeh ti je još malo, moj Vlaho; za to valja ih ćutjet i rispetat.***

— I baš si bio tako izvan svijesti, da niti si koga poznô, niti znô što se od tebe čini?

— Pe! ćudim ti se što me pitaš, kad ni danas nije mi pamet sasvijem na mjestu, a ti hoćeš da znam što se od mene onda činilo! Ma promijenimo razgovor, ostavimo, vjere ti, nemoć i smokve; reci mi, od kad se nijesmo vidjeli, jesmo li se štogod pomirili s našijem domorodnijem slovom, oli smo još ukikani talijanci?

Na ovako nenadano upitanje Vlaho se malo žahne i poerveni, er promisli: nakon ovoga može slijedit i koje drugo; pak ponapravljajući tundelje na kojijem Orsat stajaše uslonjen, kako da bi tobože to bio uzrok što ončas na upit ne odgovori, malo ometen odjavi:

— Oo, po svaki način! Veći dio večeri prolazim s Gundulićem... s Čubranovićem... Štujem, učim, pa đekad što i

* Od talij. *predicare* — propovijedati.

** Od talij. *vessicanti* — prištila.

*** Poštovati — tal. *rispettare*.

nabrškam... Češće puta dođe ćaće vidjeti kako se zabavljam, istomači mi kojigod trudnji komad „Jedupke“, i popravi mi kakvu moju faturicu,* i tako mi sve to više omiliva naše, kako ti reče, slovo.

— Te faturice ja bih se okladio da su kakve pjesmice Nemoj za Boga! Ko se bavi pjesništvom trebujе da bude gospodar jezika, a ti mu još nijesi ni sluga. Poslušaj mene, bavi se prije prozom, prenosi iz tuđega jezika na svoj, opiši kakav slučaj tvoga života i ostalo; pa kad budeš misliti i pisat naški, tada pojezija sama dolazi.

— Tako me i ćaće nukuje. Ma što ćeš! ti znaš mladost, kad dopre da napiše kakvu kanconetu,** čini joj se he... hee... mi smo nešto!

— Pa kad još bude kakva vila po srijedi, ne govorim ti ništa!

Kad Vlaho začu spomenuti *vilu*, udari mu klinac, promisli: sad ćemo doći na nešto. Radi česa dohvativši klobuk, što ga bješe položio kod sebe na stô, ustane i imao da se uputi, al kô da mu nešto bijaše došlo na pamet, ustavi se i reče:

— Vidiš, ta tvoja riječ vila spomenula mi je neko opisane o Vili posestrimi u versima,*** koju jedno večer ćaće onako s mjesta naricô mi je, a ja, kunem ti se, da sam ostô ni na nebu ni na zemlji videći u staromu toliku fantaziju i zasramio sam se sam o sebi. Prvo dođem opeta k tebi, donijeću ti je da je proštuješ.

— A što si ti mislio dake o tvomu ćaći? Bit ćeš siguro, da je on kakav krpeticа? Jadan sokole, znaj da je on jedan od malog broja, koji će se do brza istrijebiti u Dubrovniku, ako današnja mladost uprav ne pripre na nauk i na gojenje našega jezika. Ćaći ti nije stâlo da se kaže učenjakom oli pjesnikom, ali je taki da trebujе pred njim skinut klobuk kad stane da o čemugod besjedi, a napose o našem jeziku. Dake svakako donesi mi tu njegovu Vilu, kad dođeš drugi put. Ma čini mi se da odlaziš...

* Djelce — tal. *fattura*.

** Pjesmicu (talij. *canzonetta*).

*** Stihovima.

— Idem, idem, brate dragi, danas smo se dosta razgovarali, a još si slab pa ne bih htio da ti naudi.

— Ha!... ne će mi ništa nauditi, sjedi još malo.

— A jà! danas ne će. Da ti štogod i od Boga bude, ja bih mislio da sam ti ja uzrok. Ne će dake, nego zbogom!

— A ti kad hoćeš, hajde zbogom. Samo nemoj me zaboraviti.

— Još bi se i to htjelo. Zbogom!

XIII.

Orsat slijedaše očima Vlaha dok izađe i zatvori za sobom vrata od sobe, pa ih onda povrne, okrene se malo na stranu, nasloni lakat na tundelju, dlanom podnimi čelo, i zamisli se.

O čemu mišljaše? Bržek o svojoj prošloj nemoći? Ne. O vremenu kad bi se sasvijem okrijepio i ustao? Ne. O svojoj zaručnici, kojoj jošter ne bijaše dopušteno da ga dođe posjetiti? Ne ni o njoj. Da o čemu?

On bijaše opazio ometu Vlahovu, kad prevrnuvši razgovor bješe ga nenadno zapitao o napretku u slovinskom jeziku, a potlje kad spomene vilu, kô da ga je nešto obolo — ustane i izmakne.

Što bi to značilo? — mislio je. Da bijaše pravo i zane-mario svoj jezik, čemu kriti mi? Reci oblo: za nj mi nije stalo, pa bog! Ili mu je do toga da se boji mene kô dijete učitelja kada mu prutom prijeti s nenaučene zadaće? Tu je nešto drugo. Što? Ne dohitam. Za što ga je pak riječ vila onako žiela?... He, da nema on kakvu vilu pod rukom... pak... da ta vila ne bude... Jele Marinova?... Ništa lašnje!... pak bojeći se u duljemu razgovoru da ne bi kriješva kriješvu* istêgla, hotje izmaknut!... Eh, moja nemoć poslužila ga je! Eto više neg tri mjeseca a da mu ne bijah na vratu, on ih je zanago dobro upotrebio, primakô se cilju, pak ne će da mi se ôda, er se boji mojijeh ugovora. Ako bude... on plah i samovoljan... ona prosta i neuka drugijem gizdinima... žao mi je siroticu!... Uh, ma što mislim i snijevam: — reče sam sobom, izdignuvši

* Kriješva, tako se zove *trêšnja* — u Dubrovniku, okolici i po otocima. (Op. ur.).

glavu i omahivajući se rukom po čelu neka bi skinuo s pameti neugodnu misao — a može li biti sve ino?... dà, ali sve ostaje neka tajna, koju nije htio svomu prijatelju da otkrije! .... koja god je, s vile je! Ne éu nagliti sa sumnjom, uvjeriu se po nastajnijem njegovijem posjetima.

Slijedahu prijatelji polaziti Orsata još neke dane, dok ga iznova obori ljuta grozničava pošalina. Polazio ga je i Vlaho, nu jali slučajno jali za navlaš, tri krat jedino da se našao sam s Orsatom, i koliko gòd je ovaj zametao, nikad ne mogaše svesti razgovor o Jeli, er Vlaho varkao bi se i šmigao bi kò jegulja, kad bi se ikoliko sjetio kuda mu prijatelj smjera, te ni za šalu nikad nije jê spomenuo. Zaman je Orsat tražio ono opisanje „Vile posestrime“, er je cijenio da s ote mogao bi preći na drugu; ali negda bijaše se zametnula među knjižinam, negda to, negda ovo — ele Vlahove „vile“ Orsat ne dohvati se, pak što prije sumnjao tò sada za stalno cijeni. Jele je u ošcima,* brižna sirotica, kako da se izbavi! Ovom misli toliko se zabrine dobi Orsat, da s nje može bit pospiješi novu nemoć, koja čim njega opeta osami, er s prva bijaše kruta, Vlahu uslobodi da dalje potjera svoju samovolju.

Prvijeh dana listopada mogao se je Orsat podići za malo časa iz postelje, i prva njegova misao, kad je već ne jedino o sebi mogao misliti, bijaše da obazna štogod o Jeli, ali kako da dopre do Denevrije? Ne iz kuće, dali ni iz sobe ne može da makne. Ispitivati prijatelje koji su opéili s Vlahom cijenio je da je podlost, a to većma kad o tome ni ne mrmoše. Napasti otvoreno na Vlahu nemaše prava, er osvem prijateljstva ništa drugo ne veživaše ga s njime, a paka nakon svega toga moglo bi se lasno pomisliti da je kakva ljubomornost po srijedi, i ti-jem više štetovati onoj sirotici nego li joj koristiti. Premetao je mnogo šta po pameti, dok mu jedna pane na um.

— Znam što éu — promisli — dobaviću onoga maloga vragulića; poznam ga dobro, a i on mene. Poslušao me je neke pute kad bi mi trebvalo da trknem** kogagod do Gruža, oli

* Ošci — predjeli u vršama, u koje upada riša, te ne može izbje-gnut. (Op. ur.).

** Govori se ne samo „trknuti se“ nego i „trknuti koga“ t. j. poslati koga kako teklića, da što reče ili donese. (Op. ur.).

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

na Bosanku. Nikud bolje, on stanuje blizu nje, pa je dubrovački lero; on ima znati, ako ne sve, ali onoliko koliko mi je dosta da se uvjerim o stvari koja mi leži na sreću. Nu da ga dobavim trebujje mi hitrine i opaznosti. Lagahno, da ne ulolim u dršku!

Bješe podne. Orsat objedivao je u svojoj sobi, a služila mu je baba Klara. Ženica je ovo i sluškinja staroga kova kome je danas nestalo traga u Dubrovniku. Šezdeset joj je godina, od kojijeh trideset provela je u kući Orsatovoj. Konavōka rodom, s prva služila je u kući majke Orsatove, u kojoj od „čupe“ izade do „spravljenice“; i kada se ona bijaše udala za Luca, Orsatova oca, prijeđe s njome zajedno u novu obitelj kako njezina osobita službenica.

U krvi bijaše negdašnjijem vlasteoskijem službenicama posluš, pak privrženost i ljubav, da već jednom kad bi se nasadile kō „spravljenice“ kod svojijeh gospara i gospoda — nemoj ako bi se još za mlada udala — ne bi se od kuće otrgle, nego kada bi ih mrtvijeh iznijeli, te s vremenom postajahu kao nekij potrebiti obiteljski član. U nekijem slučajevima rekla bi gospoda: „valja vidjet što govori Marija — oli Lucija ili Klara, koja bi po imenu bila — kako će joj vonjati ova stvar“. Istina je da bi one sved priklo no odgovorile, ali gospoda po načinu odgovora poznala bi vonja li ili ne ona stvar starijem službenicama. Kada bi Marija, Lucija — koja bila — odgovorila veselo i otvoreno svojoj gospodi: „Zaisto, gospo, ne može biti bolje nego ste promislili“; „neka, jedna, baš mi je drago da ćete tako učiniti“; „to vas je Bog vladō“; „tako, gospo moja, tako; vidi se ko ima pameti i ko misli za kuću“, i ostalo — tad je već znala gospoda da je staroj po volji. A kada bi nasuprot suhoparno odgovorila: „Gospo, čudim vam se što pitate.“ „Nijeste li vi gospoda? Što vi učinite biće dobro učinjeno; što vi budete zapovijet, nas djevojke toka* oslužiti“ — na ovako zvonce gospoda promislila bi malo bolje, i zaustavila se malahno u svojoj namjeri, a kad-kad i misao promijenila, osobito kada bi se doticalo *potkupja*,** to jest, kad bi se imalo

* toka, tal. *tocca* — utišti, red je.

** Potkupje — *sottocoppi* — gornji stan kuće pod krovom, gdje ponajviše bješe kuhinja i stanovi službenica. Op. pisca.

ili poslat éa ili pribavit kakvu novu službenicu, pokle je starijem vladikama mnogo stalo do mira i služnosti među službom, neka bi po tomu i kuća bila mirna i jedan duh vladao. Kada bi pak koja od ovijeh tako zaljubljenijeh službenica nastala biti, kako se veli u Dubrovniku, *baba suha*, to jest ona kojoj bi se predala pomnja vrh djeteta, kada bi se odbilo od sise, tada bi se tako spojila s obitelji i zaljubila u djecu, da bi već bila kutnje čeljade. Bdila bi i brinula se djetetom veće neg sama mati, i s oblasti takom da bi ih kad i kad i napleštala rukom kud se dijete naplešta, kad bi bili odveć samovoljni, ili da se oduće onoga što, dok je dijete nejako i posve nerazumno, trpi se da učini, nu kad i koliko podjači ne valja trpjeti, neg svakako odučiti. Djeca paka zaljubila se u babu, tako da i doresli mladići voljeli bi svojoj babi neg inoj službenici, i neka bi ih ona pričela nazivati „gosparima“, opeta, opeta podnosili bi se s njom s nekom prijaznosti i pouzdanjem, da bi ona i slobodnija i otvorenija bila s njima nego s kutnjijem starješinam.

Naša Klara bijaše, da rečem ovako, uzor-baba onoga doba, zaljubljena u obitelj, kutnje čeljade koje nije znalo za ino razmi za ono što kuću utišti. Na vrh glave nosila je* čast gosparevu i gospodinu. Orsat bijaše joj gospodičić, kakva ne bijaše u Dubrovniku; krenut joj u Orsata, isto kô u zjenicu; a da je kogod od službe usudio se ikada štogod naj manje zamjerit mu, priklopila bi ga kudjeljom da bi mu bilo dosta i polovica. Kutnjijem veseljem veselila se, kutnjom se žalosti žalostila. Kad joj navijesti gospoda da se Orsat vjerio,** niko čestitiji do Klare, kako ée mu šikat i babovat sina, baš kako i Orsata. Kadar ovaj bijaše se teško razbolio, Klarina žalost nemaše mjere, a uz žalost pokaže se naj srčanija njezina ljubav. Eto smo čuli što i kako je radila oko njega: jedina materinska ljubav mogaše je natkriliti.

* „Nositi na vrh glave“ — izraz koji znači „držati što vrhu svega i ponositi se tim.“ Op. ur.

** „Vjeriti se“ u Dubrovniku i okolici znači „zaručiti se“. Na Korčuli pak i po otocima a biće i još gdje, „vjeriti se“ znači isto što „vjenčati se“. Op. ured.

Ovaka baba dakle služila je i sada i pomarila oko Orsata baš kako oko djeteta. Pokle doobjedova, da dopre do svoje zamjere, priče iz daleka zagovarati babu Klaru.

— Baba, reče joj, nemaš ništa da mi pripoviješ nova? Eto ima veće nego tri mjeseca da nijesam izišô na bio dan, pak sam ti lijepo došô kako lud, ne znam ništa što se dogada tamo na dvoru, ko je umro, ko se je rodio, je li se ko vjerio.* Pripoviđi mi, jadna, što mu drago samo da mi vrijeme prode.

— Hvala Bogu! — zavapi radosno baba Klara uzdižući ruke k nebu — hvala Bogu, da si mi već progovorio, zlato moje! da već nijesi omušen kako od onomadne. — Pak, zaglêdajući ga nastavi: A jesi mi, Bogu milomu hvala, mrvu i prosvijetlio! Slava Bogu, da je baba dočekala da se s njome, zlato moje, razgovoriš!

Nakon ovoga prvoga ljubeznoga izljeva, koji joj naravno poteče iz srca babina, sjeti se da s gosparom govori, te se brzo povratu i preuze:

— Ako vam ne bude smetat, pripovidjeću vam štogod, ma, gosparu moj, što babe znadu ne će bit za vas.

— Kako ne će bit za mene?

— Vi znate da mi službenice od velikijeh posala ne zmamo ništa . . . kakvu kundurariju žensku . . .

— To baš i hoću! — presiječe Orsat; za velikijeh posala nemam glave, a kundurarije činiće mi se nasmiijat.

— Naj prvo ću vam pripovidjet, da od kad ste legli umrlo je nekoliko stare vlastele: gospar Vlaho mali, Đivo Špaleta, Đivo Vrag, Maro . . .

— Ostavi, vjere ti, ne stueaj! Bili su stari, Bog im dô vječni pokoj! Prođimo na žive.

— A nijeste mi rekli, da vam pripovijem ko je umro? . . .

— Jesam, tako da nešto rečem; ma kad sam ti i ja o dlaci ostô, cijeniš li da mi je mio razgovor o pokojnijem?

— Dà, dà, ne ću, moje zlat . . ., moj gosparu; nemojte se samo kosit.

— Ne kosim se, baba moja, nego jedino sam te opomenuo.

— Kad ćete kundurarije, evo jedne. Prošastijeh dana

* Jednako u smislu „zarućio“. Op. ured.

tamo u Delea bilo vam je malo riječi u kući. Brat počeo đelozijat¹ na sestru . . .

— A, vraga!

— Jes' zaisto. Počelo se bilo ćućkati da se gospođa Måra vjåra za Antuna Marova. To ti je doušio Vlad, ter sestru na križ, da on tega ne razumije,² da će se slomit ako to bude istina, erbo da će ga tako bacit na put. Pak sestru zatvori u kamaru, a ključ u špag, pak onda uz placu niz placu da gleda hoće li nesudeni vjerenik prolaziti ispod funjestre.³ Nije mu to dosta, nego nede u Pilam atako⁴ Antuna Marova, i tu bi bilo i štapå, da nijesu skočili neki gospari što su se po sreći ondi namjerili.

— Ha, ha, ha, ha . . . ti je ćovjek mahnit. A da mu se i vjerala sestra, zahvali Bogu i udaj je kako znaš!

— Kako ne, moj gosparu, i ja sam tako rekla. Ma nije ništa bilo istina. Gospođa Mara oklinjala se da jom se to nije nigda ni u snu snjelo, da je sve izmišljotina od vragometå da jom pomame brata. Na svrhu tokalo je da gospar Niko, Vlahov ćaće, otide u Delca, i ono kako on zna, ispeli Vlada i izbije mu ti klinac iz glave, i tako se nekako posõ smirio.

— Då, ta ti je dobra; ima li još koja?

— Ćekajte. Onomadne stari Krpetica izlavrio⁵ ti je dobro djevojke,⁶ er neko bijaše mu prišapto, da se vagidaju⁷ s našijem lerima kad njega nije doma; a ako je istina, dobro je učinio.

Na što Orsat posmijehujuć se:

— A je li dobro učinio? . . .

Jadan gosparu, što govoriš! osjekne se baba. Då, i kako

¹ Đelozijat — talij. *esser geloso* — bit ljubomorán.

² U smislu: *neće*; po načinu talijanskom „non intende“.

³ Talij. *finestra* — prozor.

⁴ Talij. *ataccare* — napasti.

⁵ Izlupao.

⁶ U Dubrovniku službenica zove se „djevojka“, a sluga „djetić“. Ima i riječ „sluga“, i to redovito za žensko ćeljade koje služi. *Ragazza* u Dubrovniku jest „djevojćica“. Stari pravilni izgovor jest djevojka, a ne devojka. Isto tako: vidjeti, pripovidjeti, djever, nadjesti, kudjelja, i još neke rijeći. (Op. uredn.).

⁷ Vagidat — ljubakat.

dobro! Nego pustit da ti se prirepine viju oko kuće! Kad bih ja znala da je u našoj kući kojagod počela štogod tako, osven što bi ončas gospodi pripovidjela, svu bi kudjelju oko nje izlomila.

— Pak bi te zvala na pravdu... opet šaljivo doda Orsat.

— Neka bi me zvala de hoće; u to bi držala što bih jom ja dala!

— A reci mi, jadna, — priuze naravno Orsat — bili mi znala štogod pripovidjet od moga prijatelja Vlaha? Ima nedjelja dana da sam bolji dosta, a njega nema ni na karti od naveganja.*

Baba ožme usta, pogladi se po bradi, malo zaječi, pak:

— Hee, gospar Vlaho, gospar Vlaho, baš je falio što nije došô da vas vidi. Ma što hoćete da vam rečem! Kad je čeljade zamantrano malo se na prijatelje misli. Basta**, i njegova se koja zna!

Orsatu udari mali lapat, ali ga odmah predobije, i prida:

— Da biće kakva vjeridba....

— He, he, nije vjeridba, er to ne može biti; ma se ćuka da se pristrô k nekakvoj djevojčici* *: što ako je istina -- priglavu baba stresajući glavom — kako mi nos dava, zlo po jednu stranu i drugu.

— A znaš li ko je to? — zapita ljubopitno Orsat.

— Znam i ne znam. Kažu da je tamo u Pilam neka Jele Marinova. Vele da je lijepa, skladna, dobra; i biće sve što hoćete, ali tu za gospara Vlaha nema ništa, to se u kuću ne vodi.

Premda se Orsat nadao čemugod sličnome, ipak ova babinu vijest smuti ga toliko da ustane iza stola gdje do onda sjedijaše, te uze šetukat po sobi od prozora do prozora kô da gleda na vrijeme.

Klara se malahno zabuši, poprati ga okom neko vrijeme, te videći da je sasvijem zamuknuo, stade raspreati trpezu, i pokle nagradi jedno na drugo, plitice na plitice, žmule, cakle-

* „Carta marittima di navigazione“. Obična izreka u Dubrovniku, koja znači, da čeljade koje žudiš, ne nahodiš nigdje.

** Basta — dosta je, *sufficit*.

*** „Pristrijeti se komu“ znači: približit se komu sa žudnjom da što postigneš. (Op. ur.).

nice, pak vrh svega ručinić i napicu, podmetne sprednju stranu gornje haljine pod lijevi lakat neka bi je izdigla da ne stane na nju uzlazeći na stepene, prihvati posude da se uputi, kad je Orsat ustavi veleći joj:

— Baba Klara, hoj mi nešto pogodit? Klara brže bolje položi opeta posude na trpezicu, ispusti kraj haljine ispod lakta, pak će:

— Gosparu, čudim vam se što govorite. Pogodit! Zapo-vidite! što mogu vi znate da baba Klara nije nikad rekla: neću.

— Znam, pak za to trebuješ mi ti, i ne drugi. Reci mi prvo poznaš li onoga nekoga lerića, što ga zovu Pero mali?

— Je li to Pera maloga, sina Andule Đokine?

— Njega, njega.

— S nama Bog! Ko nećete da pozna onega šeremetu, što je vragu s udice pobjego? Poznam lijepo i njega i majku mu; pak i to ću vam rijeti: učini mi degod koji mali posalak.

Orsat začuđen pogleda na Klaru, pa će:

— Kakvijeh posalaka ti imaš s njime?

— Nijesu posli od Maloga Vijeća, nego posli ženski. Andula Đokina zna lijepo fatigati vunu, pak jom pošljem, od strane gospodine dakako, da mi izgargaša, oprede fino, i smota na klupka ono što služi gospođi za skutića i vama gosparima za zimskih bječava i maljâ,¹ pak ja i gospoda malo po malo pletemo i spravljamo. Za to kad mi je potreba dobavim ti Pera, pak dam njemu vunu da odnese majci, a ona opeta po njemu pošlje mi sve ufatigano.²

— Kad je tako, poslušaj me. Dobavićeš mi Pera maloga kako si naučna dobavit ga za tezijeh tvojijeh posala, pak ga lijepo naputi da se nađe ovdj u kući kad znaš da sam ponajviše sam, i uvestićeš ga k meni krijući.³ I pokle dok sam u kući trebovaće mi da se češe s njima porazgovorim, uzećeš posô za glavu, kad god to bude, stat tamo na saločici⁴ da ne bi ni naj veći moj prijatelj ušô k meni, prije neg bi mi ga ti navijestila. — Hvatajući se pak prstom

¹ Spletencia.

² Ufatigana (roba) — t j. svršena rabota na robi.

³ Skrovito.

⁴ Od talij. *salotto* — mala dvorana.

palačkijem i kažiprstom za usne, nastavi: Ma vidiš o! katanac¹ na usta! Niko 'a zna ovo nego Bog, ja i ti. Jes' me razumjela?

Klara, naprta dlanima na trpezici, slušala je začuđena što joj gospodar naručiva, i mislila je kakva posla mogaše on imati s jednijem lerom. Za to kad dogovori, malahno se namrgodi, i odjavi mu:

— Gosparu moj, jesi li ti dobro promislio što si mi rekô? Jedno je dobit lera da te štogod poslušā, a drugo je dovesti ga i zatvorit ga s vama samijem u kamaru. Da se to obazna, znate što vam hoću rijeti . . . izašlo bi trista kundurarija. Prosti, gosparu moj, ma . . .

— Molim te, za što se ima obaznat? Za što sam ti rekô: katanac na usta?

— Vi znate što je služba.² Kako od njih sakriti Pera, da ga ne vide? Da je klubašce konca stavila bi ga u špag, pa bi ga skrila, ma Pera ne mogu.

— Služba nek stoji đe jom je mjesto; ona nema znat za ništa što starješina ne će da se zna. A pak naša služba još se nije poštetila kako drugovđe. Kad jom ti narediš od strane gospodareve muk, ona će poslušat.

— To je istina, gosparu moj; ma je vrag tanahan, pak može frknut kuda se naj manje nadaš.

— Ako ti ushtjet budeš, ne će.

— Dà, dà, za službu ja ću bit na poslu — prida Klara glavom klimajući i načinom „starješine od potkupja“; ma recite mi sadara, a kako ćemo se sačuvat od gospođe Anice Bučice? Vi znate đe nam stoji . . .

— Hm! vraga, vraga . . . još je manjkala Anica Bučica! . . . He, imaš pravo. Ona jezičina kiša po vas dan za funjestrom, i rekô bih da nema inog posla nego gledati što se na dvoru radi.

— Ne će jom se, gosparu, ni muha ukrasti. Vi ne znate koliko se htjelo da Pero mali dohodi u nas jedino za to malo vune. To bi ga svijetlila, kad je uljeko, koliko će stati u kući, je li iznio vunu oli što drugo. Pak prizivi: Baba Klara, što ti

¹ Od talij. *catenaccio*. — zavor.

² Uzimlje se u Dubrovniku ne u smislu talij. *servizio*, nego za *persone di servizio* — služinčad. Op. ured.

je ovi mali došô? Da ti što ne ukrade! Bude li ti uprav mjera kad ti donese ufatigano? A za što po njemu šlješ?... i što ti ja znam, trista drugijeh. He, moj gosparu, znate što sam jedan put rekla? Ma, ako si i vladika, nijesi božiji svetac!... u neko doba podi, ženo, s vragom, er si mi dodijala s tvojijem zanovetanjem!

Orsat se nasmije na ovaku babinu prostost, pak joj pri-bode kako nehotice:

— Promisli, jadna, da što će te bit fra Vice nakolečio! Biće bio koji križak po tlima, pa ne?

Klara polu zbilje polu šaljivo:

— U ime Oca i Sina i Duha Svetoga!... podi, jadan gosparu, Bog ti dô! Što vam je sad došlo na pamet! Križak? ... nije nego.. sad sam htjela rijet što. Daa... kako da sam se otišla sada od tega ispovijedat! Ima i težijeh.

Opet Orsat šaljivo:

— Na priliku?

— Ostavi, jadan gosparu, te stvari — presiječe okosito Klara. Dasi ćete počet rugat se nekijem stvarima, kako frama-suni. Oslobodio Bog! Pi! to ne valja! govorite o čemu smo počeli.

— Ne rugam se, baba moja, ne — prida ozbiljno Orsat; vidiš i sama da se šalim. Dake zaglavimo. Ti se bojiš Anice Bučice, a ja nimalo, er ćemo učinit da ne bude vidjet.

— Ako ga zatvorimo u škatulu, i tad bi jom se štogod štampalo.*

— Neka jom se štampava što hoće; ti ćeš dobit Pera, pa ćeš ugovorit s njime u koji će dan doći, i priglavićeš mu da bude doći ni prije ni poslije nego kad budu zvonile dva-desti i četiri.**

— Vidiš kako mi ta nije došla na pamet. Ma hoće li pak mali htjet doći u to doba?

— Hoće. Oli cijeniš da će ga bit strah vratit se doma? Ne će nè, leri se ne straše; a paka ne će stati do ponoća sa

* Pričinilo.

** Po staromu brojenju urâ bijaše to pô sata iza zahoda sunca, to jest u doba kada u crkvam zvonu „pozdrav Gospi“. Stoga i danas govori se u Dubrovniku „zvoniti dvadesti i četiri“ mjesto „Zdravu Mariju“. (Op. pisca).

mnom, prije ure noći biće doma. Jesi li sad mirna? Dà, pamti i hajde objeđuj!

— Idem, idem, pa ćemo onda ruke na posô.

To rekavši prihvati opet súde s trpezice, podmetne kako i prvom haljine pod lijevi lakat i izide iz sobe govoreći sama sobom: Ma baš mi je drago da ćemo je skrojiti gospodi Anici, er veće . . . . ., i nije se čula do svrhe što, er zatvori vrata za sobom.

(nastaviće se).

Iz ciklusa „Vesni“.

Ivan Kozarac, Vinkovci, Slavonija.

O nemoj žedu spregnuti krvi
I stajat tako sumornih zjena,
I zrijet u blato jesenje veće —
U veće mrtvih sjena.

O nemoj — nemoj mladosti dok je . . .
U strast u divlju zavrijet ju pusti,
I onda za njom poteci, srni —
Neg žed žednijih usi;

Jer dani blijedi, ubite duše
I srca trula; vapljenja doba,
Već idu rastepst sazdali što smo
Kroz patnje život oba.

Pa zato pusti srcu i krvi
Do dna slast žića ispiti rajna.
Pa kud nam život: priča ko priča —
To nek' je barem — *sjajna!* . . .

CRVENA VRPCA.

Po italijanskoj osnovi pripovijeda Ljubomir Tvrtković.

I.

Mlada Velika Kneginja ruska Katarina zamišljena se šetala po raskošnoj gradini svoga dvorca, a uz bok joj stajala kneginja Daškov, vjerna njezina drugarica. Katarina je nosila u ruci jedno pismo i iznenada ga pruži svojoj prijateljici. Kneginja, kad ga pročita, ostade kao prestrašena, te se okrenu prema Velikoj Kneginji i reče:

— Što ovo znači? Ko se je usudio šta slična da ti upravi?

— Gregori — odgovori nekako nemarno Katarina.

— Budala! primjeti kneginja; teško i jednoga krijemo, a kamo li dvojicu! Ne smijemo ovako, Katinko. Mi izlažemo pogibli slobodu i život.

— Poznato mi je, odvрати Velika Kneginja; ali ipak treba pristati. Jedna pogibao više, šta nas briga? Jednako smo izgubljene.

— Muči, za Boga, nemoj me ubijati. Još nije sve izgubljeno, i kad bismo htjele, mogle bi se još spasti.

Nakon poduljeg muka, Katarina razdere pismo i sakrije komadiće papira u jednu podzemnu rupu.

— Šta radiš? usklikne kneginja i odstrani s onoga mjesta komadiće. Zar ti nije poznato da se ovdje svaki zakutak premeće? Treba ovo spaliti i bićemo mirne i bez straha.

— Ovaj mi je život dosadan! primjeti Katarina.

— Ne sumnjaj, brzo će svršiti.

— Da, sa našom smrću.

— Ne; već sa onom naših neprijatelja; ali treba da budemo oprezne i pronicave. Samo, za Boga, ne više ljubakanja.

Čuj me! sinoć je Caricu opet spopala ona njena bolest, a Ivan Platov mi je kazao, da su svi bili vrlo zabrinuti.

— Pozvala me je večeras da dođem; odgovori Katarina.

— Jamačno je nešto znamenito. Ko zna, da te večeras za posljednji put ne nazovem velikom kneginjom! Ali se ti za ovo ne brineš. Pao cio svijet, ti se ne ćeš maknuti.

— Imaš pravo, odvrati Katarina poniknute glave.

— Zar te zbilja ništa ne može osokoliti? Jadnice!

— Ustrpi se, mila prijateljice. Ne ću ga više vidjeti; obećajem ti, da ću ga potpuno zaboraviti.

— Dao Bog! odmah će kneginja. — I iznenada okrete se otrag i reče: Neko dolazi. Čini mi se, da su u vojničkoj odori; počasna ih straža pozdravlja. Veliki Knez!

— Udimo odmah u dvor, prestrašeno će Katarina i uhvati za rame prijateljicu.

— Ne, ostanimo. Već nas je ugledao. Vodi ispod ruke moju sestru, idu k nama. Umiri se.

Petar se približi sa groficom Voronzov, a uz njih je bio i debeli carski komornik Lubinin. Pored ljetne vrućine, bio je zaodjeven kožuhom izvezenim zlatom, a velika mu vlasulja na glavi.

Deset koračaja daleko od Velike Kneginje Petar se je šalio sa svojom damom. Katarina je odmah shvatila, da je baš ona predmet njihove šale i podrugivanja; ali se ne obazrije. Kneginja Daškov duboko im se pokloni, a Katarina ih pozdravi malenim naklonom, a da ih i ne pogleda u lice.

— Lubinine, prijatelju moj, reče Veliki Knez komorniku, jesi li ikada vidio bogove s neba silaziti?

— Ne, monseigneur, ali sam ih vidio sa zemlje uzlaziti. Evo, gledaj, kneže: ova borgonjska boca pravo je božanstvo nalik na ostala i ona te sobom uznosi put nebesa kao što si višekrat opazio.

— Vrlo dobro, ta ti ima mjesta.... Ali se ovdje radi o jednoj božici... Idi onamo, i pokloni se Minervi; ali duboko do zemlje. Katarina uvrijedena reče lakrdijašu:

— Kaži onome koji te šalje, da su bogovi odveć visoko, a da bi ih smrtnici mogli uvrijediti.

— S Vama, primjeti grofica, ne smije se kogod nikada našaliti, niti Vas pogledati. Idimo, idimo; ovdje je preveć vruće.

Kad se grofica Voronzov vraćala, izvuče joj se jedna cipela s noge, a ona se prigne da je uvuče i sapenje; ali Petar je zaustavi i reče:

— Ne, Mašinska, preveć si debela a da se prigneš, i okrenuvši se prema gospođama reče:

— Gospođe, budite ljubazne i uvucite cipelice našoj dobroj prijateljici.

Kneginja Daškov htjede, i ako preko volje, da izvrši naredbu, ali je Veliki Knez odstrani i namigne svojoj ženi da ona to izvrši...

— Oh, ne, ne, prišapnu mu grofica i zacrveni se, to je preveć, Petre. Ali on se obazrije i nastavi:

— Nalažem Vam, gospodo, ja Petar, da sapenjete cipelicu grofici.

Katarina se približi, oštro pogleda svog muža, podigne cipelu i dade je grofici, a ova je brzo zgrabi te zamrmlja: Kako se našem gosparu mili šaliti!

— Zahvalimo našoj lijepoj Dami, reče Petar, i budimo pripravn i nju poslužiti.

Katarina ne odgovori.

Ona je u ruci držala crvenu vrpce, koja se bila otkinula od cipelice.

— A vrpce, gospodo, držite Vi?

— Ako Vaše Gospodstvo dopušta, na to će hladno Velika Kneginja, htjela bi je sačuvati na uspomenu ovog časa.

Petar se nasmjehnu i ostavi je. Kad dodu do dvora, grofica Voronzov uhvati mu se čvrsto za rame i reče:

— Zaslužio si cjelov, prijatelju moj! Napokon si dao onoj lutki zasluženu pouku.

— Ali ono nije sve, što sam odlučio uraditi joj.

— A što bi bilo drugo?

— Čuvam još u mome tajnome kovčegu jednu koludričnu koprenu, koju je vezla stara Morfa i uresila biserjem.

Ovaj odgovor pobudi takav smijeh u grofice, da nije mogla uzaći stube i reče svome prijatelju:

— A kada misliš izvaditi tu lijepu koprenu?

— Vidjećemo što će se dogoditi kroz malo dana, odgovori Petar.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

— Dobro, dobro, ja ću se ustrpjati. — I udoše u dvor. Dvije prijateljice nastaviše svoju šetnju. Katarina je izgledala kao mrtvac u kome nije niti jedne kaplje krvi, te se okrenu kneginji i slabim glasom progovori:

— Zar nije istina, da uvreda nije mogla biti veća?

— Bez sumnje.

— A sada, nadostavi Katarina, vidjećeš što sam kadra da uradim. Teško se podajem srdžbi, ali je li me ona svladala, radi se o životu i smrti.

— Nikud bolje! Na taj ćeš način ušutkati i tvoje neprijatelje, koji te smatrahu strašivicom, ili, da blago kažem, nepredmetnom i opreznom.

— I treba da budemo oprezni, ako želimo uspjati. Osveta je slada i pouzdanija, što je dulje odgadamo i proučavamo. Ali sada mislimo na sebe. Čujme, bi li se ti zauzela za moj odgovor *njemu*?

— Poslužiću te, odvrati kneginja.

— A ti podi u kasarnu; tamo ćeš naći mnogo prijatelja Gregorijevih. Pozdravi ih u moje ime; otidi zatim u Kazansku crkvu, pomoli se Bogu za mene, i udijeli zadužbinu siromasima. Evo ti novaca.

— Kako? ti imaš novaca, moja prijateljice, reče kneginja nekim veselim humorom.

— Šuti! odgovori Katarina, ogledajuć naokolo; francuski poslanik...

— Sadržavala je među stranicama bilješke jedne Banke, odvrati Katarina. Markiz mi je pisao, da mu je poznato da želim ediciju *sa bilješkama*; da mi stoga šalje jednu o kojoj misli da će mi se svidjeti. Nikada nijesam čitala Moliera onakim zanosom.

— Vjerujem. A sad se rastavimo. Idem da izvršim tvoje naredbe. Do vidova!

II.

Carica Elizabeta sjedala je u jednoj malenoj sobici, a na licu si joj mogao opaziti tragove teške boli i neke unutrašnje borbe njena duha.

Dobra Pulkerija Ivanovna, prva njena sobarica, nije znala što da radi; tako su se neprestano ponavljale caričine naredbe, da nije nikada digla ruku sa zvončića. Carica se spružila na divanu, a pokraj nje, nad malenim stolom, stajala je rastvorena kutijica sa raznim uresima od bisera i dragulja. Njen liječnik sjedao je za jednim malenim stolom, bilježeći lijek. U licu si mu mogao odmah upoznati ozbiljna Nijemca, visoka stasa i okrupna tijela. S druge strane stajao je ruski seljak, koji je, zbog komične svoje vještine, bio imenovan knezom i amiraljom. Opazivši knez Nikita, ovako se je zvao, da je vladarica na nj pogled svrnula, približi se velikome ogledalu, te je stajalo prama Carici i njenoj osobi koja se je u ogledalu odrazivala i stade govoriti:

— Na koji se je način ova lijepa gospoda mogla uvući u sobu moje vladarice? Zar misliš da će te alabastrovi zubi i ružičene usnice obraniti? Udalji se, draga moja; inače bi te ja izbacio. I izgovarajući ove posljednje riječi stade ubruscem po ogledalu tući. Elizabeta se nasmija kao luda i reče mu:

— Što radiš, dragi moj Nikita? Ti bi rada izbaciti tvoju caricu! Zar je to dopušteno?

— Oh! koliko sam budala! uskliknu knez. Sad vas upoznajem. Ali što mi govore da ste bolesni? Za bradu moga oca, želio bih znati, kakove su lijepe zdrave žene, ako si ti bolesna. Ala su pravi brbljavci svi dvorjanici, oni ne znaju ništa.

Liječnik se uzruja na ovakova niska laskanja, dovrši svoj liječnički propis, pokloni se duboko te izade.

— Ja mislim, Veličanstvo, reče amiralj, da će trebati pročistiti dimnjak ove peći zbog mnogih liječničkih propisa što se od nekoliko vremena u njoj spaljuju.

— Jeleno! zazove Carica, i pojavi se prva sobna dama.

— Daj mi sobno odijelo, i pogledaj ko je u predsoblju.

— Dvije gospođe, Veličanstvo.

— Koje gosode?

— One što su bile pozvane ovdje da se pomire.

Elizabeta stade misliti koje bi to mogle biti, ne sjećajući se nikakove prigode, kad joj nenadano Nikita reče:

— Oh, gospođo, to su one dvije što su se pokazale na ulici na dan sv. Petra i Pavla.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

U taj čas zazvoniše sva zvona, navještajući doba za molitvu. Elizabeta ustade i htjede kleknuti pred svetačkom slikom; ali je noge izdadoše, ona pane na zemlju te je moradoše odmah prenijeti na divan. Zacrveni se i rastvorenih očiju poče izgovarati neke riječi bez ikakova reda. U to stupi u sobu čovjek, dugačke brade, u redovničkoj haljini i sa prostim drvenim štapićem u ruci. Bio je Ćiril, caričin ispovjednik, koga je ona ljubila i štovala kao oca. Došao je iz Moskve, gdje je bio njegov samostan, i preduzeo dugo putovanje, čuvši za pogibeljnu bolest svoje vladarice. Bio je njen ispovjednik još iz vremena kada je ona bila prosta kneginja i više puta izložio se opasnosti braneći mladu kneginju od očeve joj brutalnosti.

Elizabeta odmah upozna starca i briznu u plač.

— Evo starca, uskliknu, došao je da mi poda svoj blagoslov. Ja sam jamačno u lošem stanju. Reci mi, Ćirile, zašto si ovamo došao? Zar si ostavio Moskvu i došao u Petrovgrad da tražiš milostinju . . . ne, ne, približi se, dobri moj starče, pruži mi ruku da je poljubim. Oh, kako se mijenjaju vremena! Kaži mi, da li me poznaješ? Jesi li pješke došao?

Redovnik potvrdi glavom i blagoslovi Caricu, a ona spusti glavu i reče mu :

— Kako me nalaziš, dobri moj oče?

— Bog te branio! odvrati redovnik slabim glasom; ali ti si slaba, jedva dišeš; prepravi se na putovanje, kamo jednom svi moramo otići. Sv. Andrija nek mi je svjedokom, da ti nikada nijesam laskao, pa ne ću ni sada.

— Oh, pravedni Bože! kliknu Elizabeta, pokrivši rukama lice. Moram umrijeti . . . umrijeti! — Sva je drhtala.

Niko se nije usudio progovoriti. Redovnik je izgovarao svoje molitve.

Elizabeta se uzdignu i stisnuvši ruke stade vikati kao izvan sebe:

— A vi koji ste mi kazivali da ne ću umrijeti; da sam zdrava i dobra kao nikada? Lažljivci, laskavci bez ikakova srama! Prevarili ste vašu vladaricu. Ovdje svi lažu od naj većega do naj manjega. Trebalo je da dođe ovaj starac i da mi on istinu kaže! Daleko odavle, nesretnici! Neka Bog, gospod vojskâ, s Vama na času smrti uradi, što ste vi sa mnom radili.

Svi se brzo raspršaše, kao slama na vjetru. Elizabeta je grozno izgledala u ovome času; bljesak srdžbe, koji joj se u očima odrazivao, naličio je okrutnom pogledu njezina oca, Cara Petra.

Sijedi starac stade je tješiti bogoljubnim opomenama, i ona se umiri, te malo po malo dvorani se opet povратиše u njenu sobu.

Navijestiše joj da se je povratio dvorantin, po kome poruči nasljedniku prijestolja da dođe k njoj. Podigne se, obuče se i sjede u naslonjač. Preobličio se sva i okrenuvši se k časniku, zapita ga :

— Kako si našao tvoga gospodara ?

— Njegova Carska Visost pregledavala je nove vojnike njegove straže, što su došli iz Njemačke.

— Bože dobri, uvijek se igrati s vojnicima ! . . .

— Knez je odmah za mnom krenuo, nadostavi dvorantin, i imao bi već biti ovdje.

— Vrlo dobro; neka odmah uljeze, jednako i Cesarevna, netom dođe. Okrenuvši se zatim put Ćirila, reče mu :

— Ti ostani ovdje, dobri starče, ti tvrdiš da ću se brzo predstaviti Božjem sudu — i bogoljubno se prekriži — pa dobro! bićeš svjedokom, da ne ću ostaviti ovaj svijet, a da ne izvršim sva obećanja, i obezbijedim svome carstvu mir, opominjuć na slogu i ljubav one koji će njim kasnije upravljati.

— Činiš dobro, mila kćerice, odgovori redovnik. Neka te sv. Juraj, zaštitnik tvoga carstva, blagoslovi!

Carica je smjerala na epohu kada je htjela lišiti prijestolja kneza Petra od Holstein-Gottorpa, koga je ona sama pozvala iz Njemačke i imenovala svojim nasljednikom.

Petar, lakouman kao uvijek, ne misleći na stanje bolesne Carice, naprasito rastvori vrata njene privatne sobe i uđe nemarno, kao što je običavao u dvor ulaziti.

Nije bio ni toliko obziran da digne sa prsijuh odličje pruskog ordena, koje mu je Carica bila oštro zabranila da nosi.

Katarina nasuprot uđe sasvim obzirno, kako se obično ulazi u bolesničku ložnicu, i prvo što uradi, poklekne pred svečevu sliku i poljubi ruku redovnika Ćirila. Elizabeta je sve

ovo opazila, i bila je toliko zadovoljna, da nije pustila Velikoj Kneginji da je u ruku poljubi; već je privuče k svojim prsima.

— Kéerce moja, reče joj, milo mi je gdje te vidim, pa i tebe, dragi sine. Sjedite. Vi druge možete izaći; neka ostane samo otac Ćiril i Jelena; oni mogu slušati ono što ću kazati. Svi se udaljiše, a ova se dvojica povukoše u ugao.

— Moj gospodine, reče Elizabeta, kazaše mi, da se ludo vladaš u nekim stvarima, i da ne ćeš da se držiš mojih savjeta; a o tebi, gospodo, pripovijedaju mi, da voliš čitanje francuskog romana, nego da budeš dobra i blaga prema svome mužu, kao što zahtijeva ženidbeni vez. Da li je ovo istina, ili ne? Imam li pravo, ili krivo? Govori ti prvi, sinko moj! — Ti si čovjek i gospodar.

Carević se smete na ove caričine riječi, izgovarajući se: da nije on kriv što je nastao razdor između njega i Velike Kneginje, njegove žene. Katarina zaniječe da nije blaga i nježna prema svome mužu.

Elizabeta, koja se nije mogla dulje uzdržati, udarajući šakom po stolu, živo ih prekine.

— Lažete! Lažete! Zar mislite da mi nije sve poznato? Zar se nadate da ćete me prevariti? A što biste mi kazali da Vas protjeram iz zemlje? Znajte, da i to mogu uraditi! I ko bi mi zapriječio? Ko? pitam Vas. Što govorite na sve ovo?

Petar vas rasrđen ustade.

Elizabeta također se osovi na noge, uhvati ga za odijelo, i istrgne mu sa prsiju pruski red.

Redovnik i Dama ostadoše kao prestrašeni.

Petar probljedi, i slabim glasom reče, ali tako da ga je Carica mogla čuti:

— Ne tjera se Car!

Na ove riječi Elizabeta planu gnjevom i oštrim glasom reče:

— Odmah neka se sastane Senat! Neka se sakupi državno Vijeće! Odmah, ovdje u obližnjoj sobi; imenovaću moga nasljednika.

Kéerce moja, što radiš? uskliknu Ćiril. Zar na ovaj način vršiš zadanu mi riječ?

— Pitam milost za moga muža! reče Katarina.

Elizabeta padne na stolicu kao pridušena.

— Odstranite ovu dvojicu, jedva progovori, odstranite ih; jer me ubija to što su oni ovdje.

— Elizabeto Petrovna, reče redovnik svečanim glasom, promisli na smrt; oprost i bit će ti oprošteno! A ti, klekni, Petre, i pitaj oprost u one, koja ti je učinila toliko dobra.

Petar je ostao kao smeten; i nakon malo baci se na koljena. Elizabeta, kojoj kašalj zapriječi da govori, učini znak rukom, a to oni protumačiše znakom mira i oprosta.

Katarina reče svome mužu jakim glasom:

— Pokoravajuć se želji moje vladarice, pružam svome gospodaru ruku, i pitam oprost svih pogrješaka. Bog vidi moje sree, prepuno žarke želje za svakim dobrom carevićevim. Petar je uhvati za ruku; a redovnik ih blagoslovi.

Carica podignu glavu, i ugušenim glasom progovori:

— Uvijek tako; to je jedina moja želja. A sada me pustite, moram u krevet. Bože! koliko sam pretrpjela; ne mogu dulje. Oh, moje prsi! Ne mogu disati! . . . Oh!

Silujuć se po malo, reče Katarini:

— Pozdravi mi grofa Poniatovskoga. A ti, gospodine pruski kaporale, do vidova!

Veliki Knez sa svojom zaručnicom udalji se, vodeći se pod ruku i prolazeći među mnoštvom dvorana kroz dugi niz soba. Katarina je držala rubac pred očima, a oni koji su tu bili nazočni među sobom šaptahu: Pomirili su se!

Elizabeta, svukavši se, zatraži u dvorkinje ključ *Ivana Velikoga*. Tako se je zvao jedan sandučić sa slikom i slika ovoga sveca, nad zaklopom, a u sandučiću se čuvahu razna alkolična pića. Jelena ne htjede joj dati; ali joj ga Carica ugrabi iz ruke govoreći:

— Istrošile su mi se sile zbog njih. Ne mogu više, — i otvori sandučić.

Proti svakoj liječničkoj odredbi popi preko mjere alkoličnog pića. A nakon malo preniješe ju u krevet u potpunoj nesvjesnici . . . .

(Nastaviće se).

Академија „Дангубнијех“ (Otiosorum) * * * *

и њен рад око једног ријечника у Дубровнику.

По усмену извјештају П. Колендића пише А. Вучетић.

Откле црпемо податке о академији.

Синовац Дум Ђура Матеи, Исусовац Иван Маријо Матеи, сакупљач хисторичких списа и фрагмената, писама и др. остави своје рукописе поредане у дебелим свесцима или *зибалдонима*, који се још чувају у библиотеци Мале Браће у Дубровнику. У тим његовим свескама има података о „Академији Дангубнијех“ (Otiosorum) у Дубровнику као и нека преписка између Дум Ђура Матеи и Ива Алетића-Натали, чланова ове академије.

Алетићева су писма сачувана рукописно у аутографу а Матеева у пријепису, који је израдио Иван Маријо а сачувана су у оном свеску зибалдона, који носи број 423 (205). Перо Колендић преписао је Алетићева писма с аутографа из реченог рукописа.

По подацима, које нам пружају ови зибалдони, заједно с још којом вијести црпљеном другдје, можемо подробније нацртати повијест ове академије и истакнути вриједност преписке у вези с радом академије и тако расвијетлити једну страну културног живота у Дубровнику.

Уређење академије.

Ово није била нај старија академија у Дубровнику, јер већ XVI. в. опстојала је академија „*dei Concordi*“. Академија Дангубнијех утемељена је свршетком XVII. вијека*, а ње живот можемо пратити за четврт вијека. Имала је своје стално уре-

* Можда и много прије, Уред.

ђење, а након прелазна расула би обновљена и преуређена. Имала је своју управу, т. ј. предсједника и друге њене чланове, своју покровитељицу и правих и почасних чланова. Одређени су јој били језици службени и опћења; имала је редовите и ванредне састанке, просторије одређене за њу, своју библиотеку и свој грб и печат. Имала је становиту главну сврху и више других. Њени чланови бавили су се разним радовима и задацима а њен је рад добро успјевао дајбуди у неко становито доба, јер су отменија лица била у њој, као сви дубровачки књижевници, пак властела и свешеници.

Њени противници у академији „Од Стурака“.

Али Академија имала је и својих противника. Они су напоскон тек 1719. године успјели да утемеље „Академију од Стурака“, као опреку „Академије Дангубнијех“. За све чланове ове друге нове академије не знамо, али нагађајући по извјештајима Алетићевијем регби, да су се ту сабирали понај више пучани и опскурни пјесници. Академија имала је други талијански назив, то јест: *Accademia degl' Invidiati* (Академија Завиђенијех). Знамо да јој је био предсједник опат Франо Геталди *senior*, а присједници су јој били: Антун Глеђевић драматичар, и Петар Контисти. Језик опћења и предавања био је италијански и српски. Али се вратимо на нашу „Академију Дангубнијех“.

Утемељење, обнова, сврха и средства А. „Дангубнијех“.

Академија „Дангубнијех“ била је јамачно утемељена концем XVII. вијека, али се не зна тачно, које би године то могло бити. Живот академије можемо пратити од почетка 1700. године до конца 1725. године, кад је тек живукала. Прије смрти Цапија, њеног почасног члана у Италији, она је била пала и, кад је у академији био свечан помен о њему пригодом његове смрти, одредило се да у академској споменици или хроници, која се имала саставити, има бити приповиђено и о њеној обнови, која је прије учињена у непознато доба, јер су неке реформе били предузели по свој прилици онда.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Њена је сврха у почетку била пречишћавање језика, или, како су казивали, имали су примати сиров језик „на Табору“, мјесту на Плочама, у источном заграђу Дубровника, гдје су долазиле караване из Херцеговине, а углађивати тај језик у академији. Бавили су се још историјом словенском у опће, нумизматиком, епиграфијом, правничким питањима и другим предметима. Расправљало се често и о нашој ортографији и граматичи. Сврха је академији била да чланови састављају говоре, чланке и пјесме и да их читају у академским састанцима. Али што је главно, академија је имала издавати и нека дјела, нарочито велики латинско-талијанско-српски ријечник и граматичу нашег језика.

Средства, којим је располагала академија, била су: њена богата библиотека, њени редовити и ванредни састанци, преписке чланова, који су један другому слали писма кући а без двојбе и усмени договори и књиге разних приватних библиотека, којих је било много у Дубровнику и библиотека манастирских. Није се пак нашло никаквих биљежака, по којим би се могло казати, да је било каквих износа новаца у академске сврхе.

Управа, чланови и покровитељица академије.

На глави академије био је предсједник (presidente), кога су звали такођер и *принципе* (кнез, владатељ, првак). Управа је састојала из њега, из присједника (*assessori*), цензора и једног тајника. Кад се је имала основати академија, природно је да је било покретача те мисли. Позната су нам тројица предсједника а то су: Игњат Ђорђић, Лодовико Морено и Ђоро Боздари. Познато нам је и име тајника, бива: Динко Бианки, Дубровчанин. Као покретач академије спомиње се Дум Ђуро Матеи.

Покровитељица академије уживала је славу рајску, јер је била Света Катарина из Сиене.

Позната су нам имена многих чланова а то су: Алетиа-Натали, Матеи, Стијепо Русић (*Rosa*), Ињат Градић, Ђуро Растић (*Resti*), Брња Зузорић, исусовац, Ињат Ђорђић (предсједник), Франо Лулић, Вицко Петровић, који је написао у херзаметрима: *Pietas Austriaca Triumphans*, Ђанкарло Анђели,

опат Ђамањић (Zamagna), Ђоро Боздари (предсједник), Марин С. Златарић, Влађо Лукша и Лукша Рафов Гучетић (Gozze), Иво Саров млађи и Јеро Бунић, Франо Лекић (Lechich), Лодовико Морено (предсједник) Динко Бианки (секретар), Анђело Паоли, Шишко Градић, опат, три Соркођевића, т. ј. Марин Ников, Марин Орсатов и Ловро, Сарини и Цапи.

У ову академију примали су и чланове са стране, које можемо држати као почасне. Тако је био спљетски пјесник поп Иван Дражић, Италијанац Ђироламо Ђиљи, Мандоси хисторичар, Сергарди и други.

Сједнице и падалишта (мјесто састајања) академичара.

За састајања чланова академије биле су одређене редовите и ванредне сједнице. Редовите сједнице, у колико нам је познато, биле су сваког четвртка. Дневни ред ових обичних сједница био је читање двајух или више говора или расправа и неколико омањих пјесама. Затим би се отворила дебата о прочитаним стварима. Иза академије чланови би пошли на заједничко јело да се одморе и покријепе.

Ванредне сједнице су се држале на примјер у сврху забаве у вријеме поклада или ради помена и почасти кому умрлому члану академије, као о смрти Ловра Соркођевића, који се утопио код острва Хвара, о чему бјеше говора прошлих година у „Срђу“, и о смрти Цапи, члана из Италије, за којег се учинио особито свечан помен.

Падалиште академичара, или зграда одређена за сједнице академске мијењало се теком времена. У почетку састајали су се у Двору, у консолату (*il pubblico palazzo nel consolato* = јавни двор у консулату), тако приповиједа Алетић. Затим су се састајали у Спонзи (Дивони), пак у кући Лукше Соркођевића, пак напoкон опет у напоменутом двору.

Службени језици академије „Дангубнијех“.

У овој академији предавало се истина у почетку италијански и латински, али нај више српски а службени језик бјеше српски. Али послије је Италијанац, Лодовико Морено, редовник, продрo са својом намјером, да службени језик буде талијански, јер Морено по Алетићевој свједoцби није ни ри-

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

јечи знао српски а бавио се поучавањем францеског језика у властџским породицама. Њему пође за руком да уведе францески и у академију и у друштвеном опђењу, тако да се једном приликом 1721. године, кад је он био предсједником, Ињат Ђорђеић тужио Матеи-у, да је свуда по граду завладао францески језик, и писао да онај, који позна површно и неколико ријечи францески, сматра све свјетске учењаке за смокве. Како се из овога види, питање језика било је на лабаву темељу, кад је могао Морено продријети са својом намјером да службени језик буде талијански и да се уведе францески у академију.

Грб и печат академије ; грбови и имена чланова.

Академија „Дангубнијех“ имала је и свој грб и печат ; што више она 1718. остави свој први грб и печат и даде направити други нови, који бјеше предложио предсједник Ињатф Ђорђеић. Овај је грб и печат сачуван на једино познату отиску печата прилијепљену на похвалном писму, које је та академија издала 3. новембра 1718. године под предсједањем истога Ђорђеића талијанском књижевнику и члану ове академије Ђироламу Ђиљи, стога што је, употребивши све критичке апарате, издао дјела св. Катарине од Сиене, своје грађанке и покровитељице академије. Печат је био израђен у Риму. Он у доњем дијелу средине има сову. Натпис је на горњој страни краја : OTIOSORVM · RAGVSII. У горњој страни средине повише сове стоји : PERGRATA ; испод сове на доњој страни краја : MINERVAE. На крају је печата руб оскочен на отиску. Израдба печата није нај боља. Дуљина је промјера печата од 30 *mm*.

Ове исте године 1718, кад је Ђорђеић био предсједник, одлучено је да сваки члан академије има узети псеудоним и измислити себи и један грб. Али рекло би се да се та идеја није извела.

Рад академије. Рјечник и граматика.

Већ смо прије нешто казали о раду ове академије. Прецишњавање језика, историја словенска, нумизматика, епигра-

фија, правничка питања, српска ортографија и граматика, били су занимање академије. Али главно дјело, које је академија справљала, био је латинско-талијанско-српски рјечник, који смо већ напоменули а намјеравала је издати и граматику нашега језика. Тај су рјечник справљали Алети, Ђуро Матеи и Бунић Иво Саров млађи и управ писма, која ми ниже доносимо, писана су од једнога од ових састављача: Натали-Алетића. О овом рјечнику Цријевић каже, да су доготовили три слова А. Б. Ц. Од рјечника није се ништа сачувало, јер је погрјешна тврдња, да га је Арделио Делабела штампао као свој.

Из Матеи-ева додатка на Ђорђићево писмо, управљено попу Рафу Милићу о дубровачким књижевницима, додаток свакако писан прије 1721. године, знамо да је тај рјечник био латинско-италијанско-српски (испор. Наставник 1901. год. стр. 33). Отуда знамо уједно да је академија намјеравала написати и граматику нашега језика.

Даљи рад акад. Њен зборник и дјела која су онда изашла.

Друго дјело, које би нам сада било богато врело за повјест академије и познавање њена рада и рада чланова, било је један Зборник. Кад је наиме умро већ напоменути Цапи, академски члан из Италије, била је сједница на помен и почаст његову. Тада се одлучило да ће се издати Зборник, у којему ће се објелоданити не само сажалнице њему у част, него још изнијети имена свих већ уписаних чланова академије и оних који су се још имали уписати (*aggregati ed aggregandi*) и њихове биографије и списак њихових дијела. У том Зборнику секретар академије, Динко Бианки, Дубровчанин, имао је написати цијелу хисторију академије „Дангубнијех“ са тачнијем списком принципâ (предсједникâ), присједникâ (*assessori*) и цензорâ. Имао је у хисторији приповидјети и о обнови академије. Можда су, како смо казали, једном у непознато доба, од прилике, кад је академија била поново пала, били предузели какву реформу за ње даљи опстанак; то се дакле имало споменути. Кад се то одлучило, бјеше Ђорђић предсједником а он је био читовао своје негодовање прама тој идеји. Дакле можда с тог негодовања прама тој идеји или

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

с његове заборављивости и с његова оклијевања, дјело није било публиковано.

Свакако су у оно доба постала два дјела, о којима се може држати да су, и ако нијесу постала непосредним судјеловањем академије, постала посредним или неуправним њеним утицајем а то су: Растићеви *Анали* и Ђорђевићево рукописно недовршено дјело: *Historia Illirica*.

Преписка Алетићева односно на рјечник.

С постањем прије наспоменутог рјечника у свези су три писма Ива Натали-Алетића, члана академије, управљена Дум Ђуру Матеи, такођер члану и покретачу академије, док је Матеи још боравио у Дубровнику прије него је пошао у Рим. Како смо прије споменули, ова двојица и Бунић Иво Саров млађи справљали су тај рјечник.

Ова преписка састоји из трију писама Алетићевих. Прво писмо, које је писано у Дубровнику негдје пред годину 1701., бави се ријечи *Cantiflora* (*cantimplora* = леденица = стаклено посуђе, које се напуни вином, а у средини има празан простор за лед да расхлади вино) и признаје Матеи-у да је добра, кад је овај посљедњи нашао да је добра.

Друго писмо, гдје је споменуто у контексту датум 16. новембра и које је по прилици од истога доба, кад и прво, служи као попратница некој пошиљци једном пријатељу преко Матеи-а. Та пошиљка по свој прилици била је какав књижевни рад. Ово писмо не садржи ништа друго, али моли пријатеља да му исправи гријешке.

Треће писмо расправља, да ли се италијанска ријечца *ta* пише с акцентом или не. Затим тврди да се *piccolo* нема тако писати, него *picciolo* подређујући ипак питање пресуди Матеиној. Ово је треће писмо тачно датовано; писано је 29. јула 1701. Пошто је сам Матеи поредао ова писма овијем редом, то је доказ да су прва два старија.

Нај знаменитија страна ових писама.

Што је нај знаменитије у овим писмима то је, да су писана српски и старом брзописном ћириловицом. Из тога би

се могло изводити, да су они занесени „словинством“ држали као службено и међусобно писмо стару брзописну ћириловицу. Али и послјије, кад је завладао италијански и францески језик, Алетић је у својим талијанским писмима Матеи-у у Риму уме-тао ријечи и цијеле реченице ћириловицом. У трећем писму има цитата италијанских уметнутих у тексту.

Као прилог овој радњи ево тих писама.

I.

Натали-Алетић Ђуру Матеју о ријечи: *Cantiflora*.

Дубровник 1700 (?)

Припоцозани мон Г^{не}

Ови вокабе¹ од кантифлоре кадара не Е. П. Г. нашло и апробало² ваглиа се подписати, инако био би вицар³, а не би еспримако⁴ онолик⁵ генералитат⁵, колик⁶ носи кантифлора, бикши не лимитан⁶ с онезием адиегивом⁷ Vinarius, покли кантифлора ние само за вина, а дрго оза риеч комбилис⁸ ние антика, зтара, да не доста риечи sic uoluerе priores, нег ваглиа да не сотопогниана⁸ на езаме⁹ од гние етимологије за дат нон кредита, а на не знам коиа етимологија моше се счи-нити од комбилис⁸ за кантифлорс. Ово сам нром реко за дати мотива¹⁰ Е. П. Г. нека езде своном крепости наћи разлог¹¹ за авалидати¹¹ ози вокабе од зтвари вечне него потребите за моћи сада живиети, а § толико на останем за сада Е. П. Г.

приподи¹. приглис⁷ сдга прави
Иво Натали Алети.

Постранце: Più sarà delle parole Italiane, che Slaue, pò Ella si contenti correggere e Ortograf.^a e le parole. (= Биће више италијанских но словенских ријечи, али Ви се задово-љите и поправите и правопис и ријечи).

¹ Ријеч, ² потврдило, ³ настран, ⁴ изговарао, изрицао, ⁵ опћенитост, ⁶ огра-ничен, ⁷ придјевом, ⁸ подстављена, подложена, ⁹ испита, ¹⁰ узрок, разлог, ¹¹ потврдити, изрећи ваљаним.

II.

Исти истом о писању ријечи: *ta* и *piccolo*.

Дубровник 1700 (?)

М. Ѓ. и М. П. Г. мон Пле:^{тн}

Бивши ми синочѣка напоменуло Е. М. П. Г., чини ми се, да нне зло писати приатегаѣ, за то молим сарчано вашѣ добротѣ, да ѣ дѣне речни само писете мѣ да нѣр на 16: новембра писате мѣ све ѣо требова варѣ оне ствари и одкрите мѣ вас посо како жчѣдиаше, а да сада ви чекате од гнега одговор колико прие за знати гнегове одѣке, да нам могѣ бити за владагне. Ово иѣром само да зна, да чекамо одговор на речене кнѣге. Виднечѣете ѣо мѣ на оѣди пише^м иѣром само за даршат га ѣ приатегаствѣ. Погрнеѣе, коне ваша мѣдрос бѣде начѣи, молим вас да направите, нека ми бѣде дрѣги нѣт за навк. Мило ви ми било, кад бисте вашемѣ кавалканти дѣне речни писали, нека мѣ по ѣзданиемѣ нѣтѣ дочѣи бѣдѣ ове кнѣгѣ (sic!). Присри Е. М. П. Г. на смионствѣ, ер ваша велика благодарнос ѣзрок не, да вам ове данем досаде. E diuotis'. la ric.^{co} (И препокорно Вам се клаѣам).

Dice di uoler partire q'sta sera. (Каже да хоѣе да путује вечерас).

III.

Исти истому о ријечи *ta* и *piccolo*.

У Дубровнику 29. јула 1701.

Прип.^н мон Г.^ѣ и мили Г.^ѣ

Барѣ *ta* гледо сам ноѣе ѣ доста изварсниѣх Писалаца, кои сѣ особито писали варѣ Ортографне и варѣ незика Та-лианскога, и нашо сам, да мѣ не ставианѣ ацента, меѣнѣ остале нашо сам nell' Hercolano di Bened.^{to} Varchi Dialogo delle Lingue in particolare della Toscana, e della Fiorentina. f.º 188: Non solamente bene *ma* benissimo . . . *ma* tornando al caso nostro . . .

ma in iscrittura . . . *ma* è necessario . . . *ma* eziandio Fiorentini . . . *ma* ben ti prego che n'la terza spera. Cit. di Pet.

Nelle *Regole della Volgar Lingua di Fortunio* f.º 12 *ma* non mi par di posporre li essempli . . . *ma* nella comedia . . . *ma* sono due ditioni . . . *ma* non uedeua.

Nel *P. Rainaldi*, quell' appunto da V. S. mio Sig.^{nore} con tant' enfasi cita^{to} in contra^{tio} hò trouato moltissimi essempij à mio fauore precisam.^e f.º 72: auuer 92: *ma* ne' pronomi . . . f. 40: auuer 49 *ma* diceua . . . f.º 41 auuer 50: *ma* ristretto . . . f. 82: auuer 102: *ma* quando . . .

Нашо сам исто & Priscianu, нашо сам & Galesinu, нашо сам & истомъ Dantu и поцерсавише *m' à te* . . . то нес *ma* апострофано Dan: Pur: 2.do *n' à te* com' era tanta terra tolta. Нашо сам носч (sic!) & доста дрѣзних, конех проишцавам за не бити прѣм дрѣн (sic!) & овемъ послѣ, & комъ ми се догодило како и онемъ кон не носчо омерел¹ под назвхом, а изко не чиел љне се шитит ѡд сѣнца. Тако и на предмето сам ливра² тамо и амо, а имо сам & очима Pergamini, дне не одсѣдено иѣр како се *ma* има писати и зацо не апострофати Pergan. nell suo Memo.^e f.º 246 *ma* sed, çeterum, at, verum, E si pone in diuerse maniere, et in principio, e'п mezzo della clausula. И овди доноси 18: изгледа ѡд *ma* и инеднога не ачентава. И прне тога под словом М говори разлоћ (sic!) зацо *ma* нема се апострофат; ер би било *mi*, а не *ma*: М segnata coll' apostrofo si scriue d' auanti à Vocale in significato di *mi* . . . Исто говори Andrea Salici nella sua Ortografia Volgare f.º 22: sotto la lett.^{ra} М., *m* si scriue coll' apostrofo quando stà innanzi à uocale, all' hora c' hà significato di *mi*, даке вархъ *ma* остане доспнен сваки наш разговор.

И сада на краним и кранићѣ, да не *picciolo* довро речено, веле боћле него ли *piccolo*, и око се види & свиел доврием и помѣннизем писоцим, конех проишцавам, а само доинићѣ меице и нашчитѣлѣ ѡд довра талианскога писачна.

Nel Dittionario Volgare di Galesini f.º 337: sotto Pl. *Picciolo*, *exiguus* *gua guum*, *paruus* f.º 135: Corto, *Picciolo*; Breuis. Nel medesimo in Latino f.º 625: *Paruus* *adiec*: *Piccolo* f.º 555:

Exiguus. a. um : *Picciolo* f° 630 : Perparuus molto *Picciolo* и не нахоуни се нићднє (sic!) piccolo

Nel Dittionario Ciceroniano del Prisciànese f.º 292 : sotto la lett.^a P. paruus, *Picciolo* breue. f.º 172 : sotto E Exiguus a : *picciolo* . . . ille sumptus ad fructum exiguus ; quella spesa è *picciola* all' utile.

Nel Dante Lib. 30 Canzoni f.º 32 : Che m' hà serrato trà *piccioli* colli. f.º 33 Ma donna gli mi dà, ch' hà *picciol* tempo. Lib.^o 4to f.º 45 di fonte nasce Nilo *picciol* fiume.

Nell' Epitetario di Lansouino cauato da Boccaccio sotto A Agneletto *picciolo*. B Boccuccia *Picciola* . . C Casa *picciola* ; Cassetta *picciola* . . Cella *picciola* . . Circuito *picciolo* . . Città *Picciola* Cocche *picciole* . . Conditione *Picciola* . . D Danni *piccioli* . . Dono *picciolo piccioletto* . . F : Fanciullo *picciolo* . . Fanticella *picciola* . . Figlioletta *picciola*, и овако свадар, днегод хоће рнети paruus, breuis, exiguus.

Nel Petrarca Son.^{etti} e Can.^{zoni} f.º 53 : Sceuro da morte con un *picciol* legno . . nel Trionfo d' Amo.^{re} cap.^{itulo} 3 : f.º 203 : Ou' e' 'l mio stil quasi al mar *picciol* fiume ? . . Nel Trionf.^o delle Fama cap. 2. f.º 224. Contrari duo con *picciol* interstitio, e f.º 228. Molte gran cose in *picciol* fascio stringo.

Nel mio Pergamini f.º 325 : sotto PIC : *PICCIOLO*, e piccolo Exiguus, paruueus, significa ancora Breue, Corto, Poco. Il Bocc : accompagna spesso questa uoce con nomi diminutiui, come Finestretta. Legnetto, Libretto & . . . Bocc. Noue. *Picciola* Fanciulla N. 15 f.º 2 : f. 2 : Di *picciol* potere 2 : 2 : 2 : . . ho fatte mie *picciole* mercanzie 1 : 3 : 2 : s' accostarono al *picciol* legno 14 : 1 : 2 : и засве да ставни ноуер и piccolo, пише ницанемаһне прие и с веһнем словима *Picciolo* и изгледе, коне доноси, сви сь вд *Picciolo*.

И цю һнеки говоре, да се има рнєт *piccolo* за счинит разликос вд *picciolo*, коне хоће да изговара moneta, варанс се, ер на нахоуни дорьгако, покли piccolo и picciuolo, а не *picciolo* стон за moneta' како се види nella Prosodia Italiana nel Spadafora f.º 389 sotto PI : Picciuolo p. b. moneta antica in Firenze, che n' andaua 4 al quattrino in Sicil : ne uan 6 : al grano : ouero è l' istesso che piccolo.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ZVONO I KIPOVI „ZVONIKA“ U DUBROVNIKU.

(Svršetak. Uspor. br. 12 „Srda“).

B. Kosić. Dubrovnik.

IV.

Kipove Zvonika puk u Dubrovniku zove *Mori* jer radi visine na kojoj su bili, i u modručastoj svjetlosti neba, činili su se crni; a koji su imali prilike da ih motre iz bliza, onima izgledahu zeleni (kaonoti od bronzе) i zvali ih *Zelenki*; ovo se ime prije čulo osobito od vlastele.

Kipovi su stasa dobro visoka čovjeka jer imaju 1-81 m visine. Sastoje od dvaju dijela, gornji i donji; gornji dio, to jest poprsje do pasa, gibljiv je na jednome stožeru i okreće se na donjem dijelu (stalno učvršćenom na svome podnožju) pomoću vanjske poluge, koju povlači pa smakne mehanizam samoga dobnjaka, te tako kipovi svojim maljima, što drže objeručke, izmjenice udarahu o zvono. Sva je prilika da su rečene poluge bile isprva lijepo namještene i ne mnogo vidljive, jer se ne može pomisliti da bi jedan majstor bio inače učinio i izgrdio svoju radnju, kao ono poslije što su učinili. Sadašnje poluge, što se vide na leđima kipova, zanago su bile napravljene i namještene od kakva prosta i divljeg kovača, kome nije stalo bilo pokvariti lijepu radnju, nego je samo gledao da mu se komadi lakše okreću. Međutim je očevidno, da je ova sprava s vremenom više puta promijenjena i preinačena bila.

Kipovi su uopće lijepo modelovani, osobito neki dijelovi njihovi, kao profili lica, noge itd.; a ako bi im se i mogla zamjeriti kakva malena mana, ipak ova iščezava usred ukupne ljepote komada. Njihova je pak pozicija posve naravna, odiše uprav životom, tako da gledajući ih rekao bi da će se eto sad maknuti.

Oni nam pokazuju rimskog mlada vojnika u vrlo bogatome odijelu, s kacigom na glavi. Odijelo mu se sastoji od donje haljine, kojoj se vide samo rukavi, što slaze do pola mišice. Ovi su rukavi urešeni nakitom ornamentalskih palama (izvedenim dlijetom poslije taljenja), te se lijepo svršavaju valovitim rubom. Nad ovom recimo košuljom skopčava se gvozdenu oklop, koji pokriva vojnikov trup. Oklop je sastavljen od dva dijela, biva od sprednjega, koji vojniku štiti prsa i dio trbuha i stražnjega, što mu brani leđa; ovi se dijelovi zakopčavaju na bokovima i na ramenima. Oklopni gornji rub stiže vojniku do vrata, što ga ostavlja sasvim gola, dok se donji, završnji, uvija elegantnom krivuljom na trbušnoj strani, podižući se na bokovima. Svi su ovi rubovi urešeni uskim pasom nakićenim linealnim potezima dlijetom napravljenim. Na gornjoj strani oklopa, vojniku na prsima, ima u niskom reljefu dobro oskočena, relativno velika meduzina krilata glava, opkoljena dugačkim kosama; glavi je okolo lica obični trak, koji joj se zavezuje ispod brade, kao ono u meduzinim glavama što su na zvonu. Ispod ove glave ukrašuje oklop lijep simetrički niski reljef, koji nam predstavlja dva mlada Tritona spremna da se rvu.* Oni stoje uspravno s prednjom stranom tijela, jedan prama drugome i drže u jednoj ruci štap (kao buzdohan) a na drugoj nataknut okrugasti štit. Na kipu, s lijeve strane motrioca, Tritoni su sniženih ruka u kojim drže štapove, dok Tritoni desnoga kipa drže ruke podignute povrh glave spravi da udare štapom jedan drugoga; repovi im se viju s obe strane oklopa, put potpazuha od kipa. Oskok ovoga reljefa nije velik, a to je majstor očito učinio hotimice, radi umjetničke svrhe, jer ondje, biva vojniku kod pasa, velik oskok ne bi bio oku ugodio; a i bez toga se je na oklopu morala isticati osobito meduzina glava. Dolje svršavaju oklop dva reda velikih krugošiljkastih ljusaka, koje mu teku naokolo pri krajnome rubu. Prvi red ovih ljusaka ima izmjenično na svakoj ljuski, ili meduzinu ili lavsku glavu, krasnog niskog reljefa vrlo ispupčena; dok su ljuske drugoga reda jednostavne i namještene su po jedna donja ispod dvije gornje. Deset je ljusaka u obimu oklopa, u svakome redu.

* Po mitologiji, Triton je neko morsko božanstvo, polu čovjek polu riba.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Oklop ima kao jednu kožnu popelu (ili je ispod njega druga kožna haljina) koja se gore pri krajnim rubovima rãmena dijeli u dva reda poduljih vrvaca s urezanim rojtama (kerama), praveći tako na vojnikovim ramenima vrlo lijepe naramnjake; dok dolje, ispod ljustaka što svršavaju oklop, ima takode dva reda vrvaca, ali prilično širih, kojih komadi, redajući se medu sobom izmjenice, slaze vojniku niz gola bedra pokrivajući mu ih gotovo do polovine. Sve se vrvce pak pokazuju kao da su uprav od kože, toliko su majstorski izvedene, a to osobito jer njihova debljina ne premašuje 6 mm. Neke su od tih vrvaca gotovo osamljene, a neke se premeću (u naramnjacima) jedna preko druge itd.; sve su pak naokolo nakićene linealnim potezima dljetom izdubenim, kao ono što su dljetom urešeni i rubovi gore spomenutih ljustaka.

Krasan je ovaj dio odijela uopće i izvršen je neobičnom pomnjom i vještinom; od svega pak odvaja spomenuti red međuzinih i lavskih glava, koji se pokazuje u čitavoj svojoj ljepoti onako kako izade iz taljenja, jer rekao bih da poslije nije bio ničim dotaknut. Ako se isporedi radnja ovijeh glava i ostalih nakita u reljefu što su na oklopu s nakitima što se nalaze na zvonu, naći će im se cijenim toliko međusobne sličnosti, da je opravdano mišljenje prije istaknuto, da je ista ruka, to jest majstora Batiste, obe radnje izvršila.

Vojniku su gole i ruke i noge: na nogama su mu zapleteni opanci s kožnim trakovima, koji prolazeći sprijeda između prsta od golih noga, a straga i sa strana okružujući nogu, ukusno se križaju na goljenu, te se naprijed, niže koljena, svršavaju garniturom s krasnom velikom lavskom glavom, kuke su vojniku nakićene, gore pri mišici i dolje kod bila, armilama (narukvicama), vrlo lijepe radnje, u obliku debelih lanaca; njihov je zaplet mnogo kompliciran; a zanimivo je to, da se taj zaplet i sada vidi u zlatnim lancima od dobnika i u ženskim narukvicama.

Kaciga što pokriva vojnikovu glavu ima lijep jajasti oblik, koji se sprijeda kod ruba po malo zavraća i podiže na kut vojniku povrh čela, dok mu se straga spušta niz zatiljak štiteći ga gotovo do usada vrata. Kaciga je jednostavna, te vas njezin ures sastoji samo od pasova s nakitom geometrijskoga prosta

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

nacrta dlijetom napravljena poslije taljenja. Jedan od tih pasova teče kacigi okolo krajnoga ruba, a drugi su joj okolo kube i preko nje. Ispod kacige se vide vojnिकove kose vrlo lijepo izvedene, koje mu slaze niz vrat i rude se gore na čelu; isto je tako lijepo izvedena i mlada brada što kipu opkoljuje lice, te se ispod usana, koje su gore s malenim brčićima, svršava ubavno na bradi zavijajući se na šiljak.

Gornji je dio kipa (poprsje do pasa) šupalj i prilične debeline, jer je to onaj dio koji se okreće i u kom se nalazi stožer; nasuprot donji dio, koji nosi stožer, regbi da je gotovo pun, osim trbušne strane, te je zato i mnogo težak. Žaliti je što su u ove druge komade, to jest u noge vojnika, ubodeni šiljci od gvožđa (ne može se reći jesu li stavljeni bili odmah pri taljenju komada ili poslije), da se njima učvrste kipovi na podnožju, jer se je dogodilo što se obično dogodi: gvozdeni šiljci s vremenom nabreknuše od rđe te učiniše da bronza od noga ispuca onoliko koliko su šiljci zavučeni. Ovo su valjda opazili odmah s početka, te se šteta mogla donekle popraviti, ali možda radi nehajstva stvar se zapusti te stoprv se onda popravi, kada se vidje da kipovi hoće da se s prvom olujom prevale; no tada bijaše već odviše kasno, da bi radnja ljudski ispala; svakako, rečeni šiljci biše više puta izmijenjeni, kao i jedna vojnिकova ruka što je promijenjena, koja se možda slomije kada su zabijali kline, da se u nju učvrsti ručica od malja!... a kakva je ta nova ruka!?!... prava grdoba prama ostalim.

* * *

Rekli smo u početku da su kipovi sačuvani u našem muzeju, a sada dodajemo, da bi tu morali uvijek i ostati, jer ako se i namjeste na svoje predašnje mjesto (kada zvonik bude nadograđen) a da im se noge ne razdrobe, ipak će oni za stalno u malo doba propasti i tako će Dubrovnik izgubiti ovo nena-doknadivo blago, što mu spominje naj ljepše doba prošlosti njegove. U muzeju se mogu čuvati i uzdržati ovaki kakvi su, da tako rečemo, za vijekove, a gore u zvoniku samo za koju godinu. Na onoj visini i napola sakriveni stupovima zvoničke lože, kako je poznato, istom se vide, te se ne može ni pomi-

sliti kolika je umjetna vrijednost njihova; dok dolje, u muzeju, svak ih može motriti iz bliza i diviti im se. Valja da će ko predložiti da se gdje pošlju da se poprave, ali ako im se otkinu i zamjene ruke i lijepe noge, što bi tada od njih bilo? izgubili bi polovinu vrijednosti svoje; a pa znamo kakve budu te popravke! Ne, *Dubrovčani* ne će taj barbarizam nikada dopustiti; kipovi moraju ostati onaki kakvi su i gdje su sada, a u zvoniku se mogu lako zamijeniti spravom, koja će kucati ure.

Ako koji građanin nije uvjeren o ovom što smo rekli, nek se potruži do muzeja pa će se lično uvjeriti da je tako, i da je naša želja i težnja da sačuva Dubrovniku njegovo staro blago u cjelini i ne iskvareno... Lijepo bi bilo, kad bi se moglo pridržati i zvono, te od njega i od kipova sastaviti čitavu grupu i izložiti je, da se svak može diviti ovomu krasnomu umjetničkomu djelu. Koji drugi bogatiji grad to bi jamačno i učinio, samo kad bi srećan bio imati ovo što Dubrovnik ima.

Бесмртник.

Славко М. Косић — Мостар.

Гмизави пород гујинског рода
Путем крвавим хрли за жртвом,
Мрска му умна свест и слобода
Те се још цери хероју мртвом.

Самртним ропцем, песмом лабуда
Испраћа душу судбина худа....

А у том трену и маске живих,
Попут облака небесних сивих,
Левају сузе. И плачу људи,
Уздах им тешки надима груди.

И свест се буди....

Ах, доцкан јадна

Пред њом је само гробница хладна.

Но погле горе, с оних висина

Долеће поздрав паћена сина...

Како је тешко... Колено клеча,

Душа се бори а срце јеца.

Чује се жалба, кајање, туга,

Нико се сада не смеје, руга...

Гле — живот препун крвавих слика

Од њега створи зар бесмртника?!....

ОСЈЕНЕ I PRIKAZI. — ОЦЈЕНЕ И ПРИКАЗИ.

Пјесме Јове Поповића књига; прва „Отаџбинке“. Штампа Српске штампарије у Загребу 1906. Цијена 80 пара пореских или 40 новчића.

Киријаћи — Сарајево.

Ова књижица имаде 82 странице и свега 33 пјесмице патриотичко-лирске садржине. Техничка израда књижице саме служи као реклама српској штампарији у Загребу, јер су слова и хартија заиста прве врсте.

По оцјенама „Књижевног Гласника“, „Српске Ријечи“, „Босанско-херцеговачког Гласника“ и „Бехара“ па онда „Вошпјака“, мишљења су подијељена о овом пјеснику. Мислим, да не ће бити на одмет, ако и ја рекнем своју ријеч.

О пјесмама се може рећи у опште као о цјелини, па онда тек појединце о садржају и техничкој изради појединих пјесама.

У опште може се рећи, да госп. Јово Поповић имаде пјесничку жицу природног дара да осјећа упечатке околине, што га окружава. Показује снажну вољу, да те упечатке младићке и пјесничке душе саопшти и својој околини у виду кићених стихова.

Констатујем код њега Богом дани дар, челичну вољу. Али уз вољу треба имати и снаге, која се једино добива научним оспособљењем. Није доста осјећати него треба и разумијевати околину, која нас окружује. Оно што је лијепо по нашем замишљању, треба да буде и истинито. Но у овим пјесмама баш не изгледа тако. Ево доказа.

Одмах у првој пјесми „Отаџбина“ вели нам пјесник:

„Гдје је небо тако тмурно,
„Гдје но мјесец тамно сије,
„И гдје звјезде сијалице —
„Облачина тешка крије;
„Ту глас звони са висина:
„Овдје ти је отаџбина“.

Лијепи су то стихови, али признаћете ми ваљда да глагол сјати или сијати у трећем лицу једнине гласи: сја или сија. Исто тако „тешка“ облачина и томе подобно издаје пјесникову самовољу да српски језик подчини под још премладо копито свога Пегаза. Но хајде да му то опростимо. Опростићу му и стих:

„Па дрвеће старо мрије“

јер као што видите, то је апсолутно потребно да би се могло слагати са:

„Само сјетне пјесме вије“.

Али ми је запела за око једна маленкост на страни 10, китица 2, гдје пјесник вели ово:

„Гдје су поља вјечно мртва,
„Те на њима жита није,
„Гдје не има л'јепог дана,
„Већ олуја само бије;
„Ту глас звижди из долина:
„Овдје ти је отаџбина“.

Ови стихови би се могли примијенити на хладни и ледени сјевер; а не на Босну, јер наша китна и плодна Босна није му тако грозно пуста и јадна отаџбина.

То је оно што мало прије рекох, да није довољно осјећати, него да треба и разумијевати околину, која пјесника окружује. Неразумијевање имаде често пута бесмислицу за посљедицу. А то није нужно.

Оваквих и сличних ствари имаде доста у овој књизи.

Читајући пјесму иза пјесме, оне све заједно узете сачињавају збирку стихова и ритама, из којих би се тек дало нешто створити, кад би се узела каква тема за пјесму. Оно, о чему он пјева, некако је неодређено. Предмет је толико засут стиховима, да се и не распознаје. Но то се не може назвати магловитошћу.

Магловитост у пјесмама имаде нешто привлачног. Н. пр. кад читамо пјесме Јована Дучића и Алексе Шантића, налазимо у њима магловитости. Облик идеје оличен у опјеваном предмету дође нам пред очи некако потпун, — савршен, док она магловитост изгледа као фини вео преко зачарљиве слике, која привлачи и остаје нам у срцу . . . .

Овако у Поповића није. Сиже његових пјесама није добро изабран а поврх свега није разрађен. Доказ за ово су н. пр. пјесме „Погреб“ на стр. 12., „Камен“ стр. 20., „Ноћ“ стр. 29., „Први снијег“ стр. 31., „Спи Сарајево моје“ стр. 35.

Пјесник имаде осјећаја, имаде воље. Али кад још буде литерарно образован, кад се код њега буде развило схватање радње: српски се народ може надати, да у Поповићу добије изврсна пјесника.

Сад је то све прерано.

Душа ваља, имаде у овим пјесмама и лијепих творевина, као: „Јецане“ стр. 18., „Шумор“ стр. 23., „Слутња“ стр. 27., „Плач“ стр. 33., али између свију њих нај љепша би била „Моја кућа“ стр. 59. У овој пјесници опијева пјесник сиромашку сеоску кућицу, подупрту хрстовим дубом; опијева успомене те кућице. Ево посљедње китице:

„Кућа мала, почаћала,
 „Али срећне дане памти,
 „У срдашцу дјеце њене
 „Жарка љубав за род памти
 „Па дође ли сретно вријеме
 „Жељо врућа;
 „У пламену би ће прва
 „Моја кућа“.

Ово је лијена пјесмица, надахнута патриотизмом, и даје нам гаранцију, да ће се пјесник домоћи и знати, да пјева само потпуне пјесме.

Да ресумирам.

Поред свих недостатака техничке природе, пјесме су Јовине њежне и држим, да ће их свијет радо читати.

БИЉЕШКЕ. — BILJEŠKE.

Књижевност и Умјетност. - Književ. i Umjet.

Stota obljetnica pada Poljičke republike. Mjeseca juna 1907. vrši se sto godina, od kada su Francezi zapremili Poljica i tim dali smrtni udarac ovoj republici, kao što su prije bili zapremili Dubrovnik. Poljica su kraj u Spljetskom i Sinjskom kotaru, koji se prostire od rijeke Žrnovnice do rijeke Cetine između Klisa i Zadvarja do mora. U hrvatsko doba Poljica su sačinjavala župu, a poslije za mletačkog doba knežiju. Prošloga vijeka Poljica su bila razdijeljena u tri općine, kao poljska u tri države, t. j. u općinu Spljetsku, Omišku i Sinjsku; ali sada Poljičani nastoje da bi imali svoju osobitu općinu i nadaju se da će uspjeti.

Poljičani se spremaju da pristojnijem pomenom u prigodi ove obljetnice odadu poštu svojim pradjedovima i po mogućnosti izdadu knjigu spomenicu, koja bi po svom sadržaju bila poljička knjiga. Saradnici biće sami Poljičani, a to je lijepa kita njihovijeh učenijeh ljudi.

— *Зола.* Госпођа Е. Зола приправља објелодањење неиздане преписке свога мужа. Изаћи ће до године двије велике књиге. Нека од тих писама показују нам Золу посве непозната. Преписка великога писца романа доказује му у доби од деветнаест година таку душевну зрелост, да ће се вјеројатно наћи кључ за разумијевање више његовијех романа од зреле доби.

— *М. Валшер Пришхард* је утемељилац подморског сликарства. Он је силазио у океанску дубину, каже сам, близу острва Тахити и јавио је дивна видјења. Истина је, да је много чудновата репродукција његове *Подморске јаруге* и Кристалне полаче, које је издала једна американска ревија.

— *Позоришта у Инглеској.* Она су кадгод веома уносна. Бриктон позориште у Лондону дало је ту скоро тринаест тисућету представу гласовитог комада: Приватни секретар, који представљан једнако често и још више у Америци и у Аустралији већ је добио својем писцу осам милиона. Јосип Јеферсон, који је дао на тисуће пута свој гласовити Рип, добио је врло брзо двадесет милиона, на разлог од 92000 Франака на недељу за пишења права.

Приватни секретар представљао се једном у Паризу у Гревинуво позоришту безуспјешно.

Наука. - Nauka.

Природопис.

— *Рибе добошарке (бубујарице).* Познато је да једна врста рибе може бубњати, а досад није било могуће пронаћи, како се то догађа. Сад је Др. Смит, чиновник државног рибјег уреда у Уешингтону објелоданио у недељном листу „Science“ плод својег дугогодишњег испитивања о бубњању риба. Он

нај прије набраја старије назоре о постанку добовања. Неки природописци мишљаху, да бубњање постаје склапањем зуба зјала у губици. Али пошто се на бродовима, на које би се привјесиле ове рибе, које бубњају, опазило са добовањем таковер и тресење брода, Günther, један од нај бољих познавалаца риба садашњег доба, мислио је, да вјеројатно они тонови бубњања постајаху лупањем рибјег репа у бокове брода. Лупање о брод протумачило би се тим, да се рибе тако хоће да опросте наметника (прилијепака), који су се њих дохватили. Други испитивачи мнили су, да рибе бубљају тим, што тискају ваздух из мјехура у једну спремну са стране. Осим тога предпоставили су, да рибе имаду особит орган за произвавање гласа, али нијесу могли замислити ништа извјесно о уређењу тог оруђа. Напокон је Дру Смиту пошло за руком утврдити да чудновате рибе располажу особитим мишићем добошарем, који је уметнут између трбушног мишића и трбушне опне и који се истиче у својој околини својом видном црвеном бојом. Мишић је у уској вези с великим мјехуром и произваба бубњасти глас брзим стезањем, а притоме напети мјехур служи некако као зујиште. Ако се риби искидају мјехур, или живци који воде до оног мишића, не може више произвести овај глас, који се ипак опет појавља, ако се унесе у рибје тијело други предмет способан за вођење уздушних валова. Код неких врста риба само мушкарци имаду мишић за добовање, код других оба рода, али има и чланова ове фамилије, који немају нипошто овог органа и способности за бубњање. По атлантчкијем обалама живе не мање од седам врста из породице добошарица, али која састоји из више него 100 врста и распловена је мал не по свим океанима.

— *Загонетке Бајкалског језера.* У својем чланку у „Природознанственом недељнику“ (*Naturwissenschaftliche Wochenschrift*) Др. Арлт зове Бајкалско језеро у Сибирији загонетком. Ово веома чудновато језеро, које мал не све наоколо затварају висока стрма горја, има дубину од 1447 *m*, и једино је између средоземних језера на земљи, које има толико дубине. Осим својих географских особина има и особиту фауну (животиње). Стога много су размишљали и препирали се, како би се имала на темељу ових његових особина протумачити историја земље унутрашње Азије.

Језеро има површину мал не колико три пута Далмација а љети воду особито бистру и студену. Покривено је зими леденом плочом, преко које су се даљином од више од 80 *km*, возили жељезнички возови; храни животиње које ми у истим врстама налазимо још само у мору а нај ближа су му мора на више тисућа *km* далечине т. ј. један туљан (*foca Robbe*), један остриж (*Callionymus lira*, *lat.*, *Lucertola di mare*, *it.* *Spinnenfisch nj.*), ракушац (*Gammarus pulex lat.*, *der Flohkrebs njem.*, *specie di gambero tal.*) и врста спужве а с друге стране и животиње, којих нај ближе сроднике налазимо у Аралском у Каспијском језеру, у Црном мору, у Македонији, и Балтичком, у Сјеверном леденом и у Беринском мору и у Калифорнији.

Ове су животинско-географске истине изванредно знамените и постављају задатак, пред којим испитивач не зна што да мисли. Доктор Арлт куша да оштроумно ријешит питање обазујући се посебно на познате истине и изводи из тога врло занимиве заглавке.

Одвех старо језеро као тако, не може да буде Бајкалској по мнијењу писца чланка; по геолошком испитивању

спада његов постанак у плиоценско вријеме, што је посљедно раздобје терцијарног доба, дакле у вријеме, кад је већ живио човјек. Прије има се бити ширило преко средње Азије једно врло пространо море, које је било спојено са Сјевернијем леденијем и са Великијем Оцеаном, са Аралско-каспијском котлином и с Црнијем морем, те је дакле покривало што више и Источни Туркестан, Монголску итд. Тек кашње поче се копно подизати и то у великој мјери, до 1400 м висине; тако је била пресушена Гобска пуста, коју Китајци зову Хан-хаи, т. ј. Сухо море, и други пространи крајеви и бише затворене према мору дубоке јаме, које су постале проломом, као Бајкалско језеро.

У нацрту, који је приложен чланку, писац је забиљежио објем вјеројатног великог мора и, ако се докаже као позудано ово занимиво мнијење, то ће бити бистар и темељит одговор на тешко питање, како су се овдје могле скупити животиње морске заједно са слатководнијем а страном с разнијех копни свијета и, како су се могле сачувати у особитијем врстама. Писац затим испитује поједине животиње Бајкалског језера, досад тачније познате, и налази поименце гледе туљана, риба и мекушаца знаменитијех истина. Кад стопрв за садашње доба буду установљене геолошке прилике Сибирије и унутрашње Азије и кад не допусте да се изведу тачније заглавци гледе прошлости, моћи ће се из задатка о Бајкалској фауни можда извести и прилог за ријешење питања о првом завичају људског племена. Јер управ у овим крајевима по теорији, која је дуго била држана за истиниту, али која је с много страна побијана, има бити први завичај индогерманског човјека. Разбистрење хипотезе о човјеку у плиоценском раздобљу, како смо је ми навели, ка-

заће тада и у овом питању врло темељит разлог. Али свакако ће се сада расправљати ово фаунскогеографско питање и занимив задатак биће уважен у широкијем круговима, који се баве историјом о земљи.

Sfragistika. (Nastavak br. 11 „Srda“ Komad IV.

Donosi se ovdje opis jednog malenog cijelomjedenog pečata, jer mu je natpis kao u predašnjega, a osnovni oblik trdave sličí onome što vlada u tvrđavama dvaju pečata, koji će se iza ovih opisati.

Rečenome malenome pečatu teče pri obodu biserni krug između dva prosta poteza, a malo dalje drugi, susredni potez, graniči pečatovo središnje polje u kome je tvrđava, a ova s kruništem svoje srednje kule i donjim uglovima krajnjih tornjeva, nekoliko to polje i prekoračuje. Tvrđava je sastavljena od dva tijela, donjeg i gornjeg: donji je dio sasvim nizak i sastavlja se iz dva odkošćena tornja sa kruništem, koja su spojena, putem jednog krunišnog vodoravnog zida, sa središnjim velikim portalom tvrđave. — Drugo tijelo (gornje) tvore pako tri visoke kule od kojih krajnje odgovaraju na spomenute tornjeve, dok srednja kula, koja je mnogo viša, odgovara portalu. Ove kule spaja rid položita ruba i kruništa, slazeći od gotovo trećine velike kule, do kruništa manjih kula. Nad svršetnim okvirom portala (kome su gore za ures tri kruglje) veliki je kip sv. Vlaha. Parac sjedi u stolu s mitrom na glavi i dopire do vrha srednje kule; blagosiva desnom a u lijevoj drži položito među koljenima pastirski štap.* Naokolo je pečata, iz-

* Ne razabire se uprav koga je stila svečevo odijelo ali se čini da, po svoj prilici, mora biti rimskoga.

među bisernog kruga pri obodu i kružnici središnjeg polja, epigrafa, koja je, kao gore rekosmo, jednaka epigrafi predašnjega komada br. III., biva:

- S - BLASIVS - - PROTECTOR ✱ RAGVSII -

razlika je samo, da ovdje S stoji između dvije tačke; da su poslije Blasivs dvije tačke, da je između Protector i Ragusii nešto kao tri listića zajedno i da je svršetkom epigrafe jedan maleni list.

Tvrđava ima sva kruništa guelfova načina i označeni su joj redovi kamenja, ali, dok su ti redovi vodoravni na donjemu dijelu i na kulama gornjeg dijela, položiti su na zidu, koji spaja rečene kule.

Promjer je pečatove ploče 26 mm; središnjeg polja pečata 17.5 mm; cjelokupna visina komada s ručicom (koje je na tokaru izrađena; a sada je iskrivljena) 50 mm.

Radnja je pečata uopće slaba, ali ipak svoj mu se kalup lijepo pokazuje, osobito za to, jer prilično dobro odskaču tornjevi i dotična im kruništa, pa i kip sv. Vlaha.

Културне Вијести. - Kulturne Vijesti.

Саобраћај.

Канализације Масе (Meuse) између Белгије и Холандије била је за неколико година предметом дуготрајнијех преговарања, надасве са стране Холандије. Расправља се да се изведе овај пројекат кроз Више на десном бријегу Масе, на југу Мастрихта, у белгијској покрајини Лијежа (Lüttich) и преко Венлоа кроз холандешки Лимбург. Пошто би коно користио Ротердаму на штету Анверсе, Белгија је дуго времена затезала; али скорашња открића угљеника у Лимбургу побудила су Холандију да изнова тражи изведење пројекта и тако су опет започели дипломатски преговори.

— *Трамваји* не служе сада него за преважање путника. Мисли их се употребити једнако и за преважање трговине. То се сада куша у Инглешкој. На пругама, на којима је између трамваја за путнике и, кад прекину своје кретање, то јест од последњег сахата у вечер до првог сахата у јутро, установиће се служба електричних вагона од 10 до 15 тона, који ће бити особито намијењени пренашању градива за зидање.

— *Железница од Кантона у Каулунг.* Јављају из Пекинга: У прошлу суботу завршили су се преговори између заступника Ваивупу-а с једне стране а British-and Chinese Company-е с друге, и потписана је погодба за зајам од 36 милиона круна (1½ милион лира ст.) за градњу гвозденог пута с границе Каулунг-шке области у Кантон. Ова ће пруга бити дуга 102 миље а пролазиће кроз плодан крај.

Нове Књиге. - Nove Knjige.

— *O. U. Talija* prigodom nekih konferencija u Dubrovniku o *socijalnoj demokraciji*. Nakladom svećeničke književne družbe. Brz. Dubrovačke Hrv. Tiskare. 1906. strana 128.

— *Мала Библиотека.* Св. 126/132. Уредник Ристо Кисић. Пера С. Талетов: *Новац.* Роман из Београдског живота. Година VIII број XII—XVIII. У Мостару 1906. Штампарско умјетнички завод Пахера и Кисића.

— *Календар „Мале библиотеке“* за просту год. 1907. Година V. Уредник Ристо Кисић. Цијена 30 пара.

— *Мосћар* цени календар за год. 1907. Год. VIII. Уредник Ристо Кисић. Цијена 30 пара.

— *Врач Посађач.* Шаљив календар за год. 1907. Уредио Стеван Бешевић-Петров. У Новом Саду, Штамп Српске Штампарије Ђорђа Ивковића 1906. Цијена 50 пара.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА